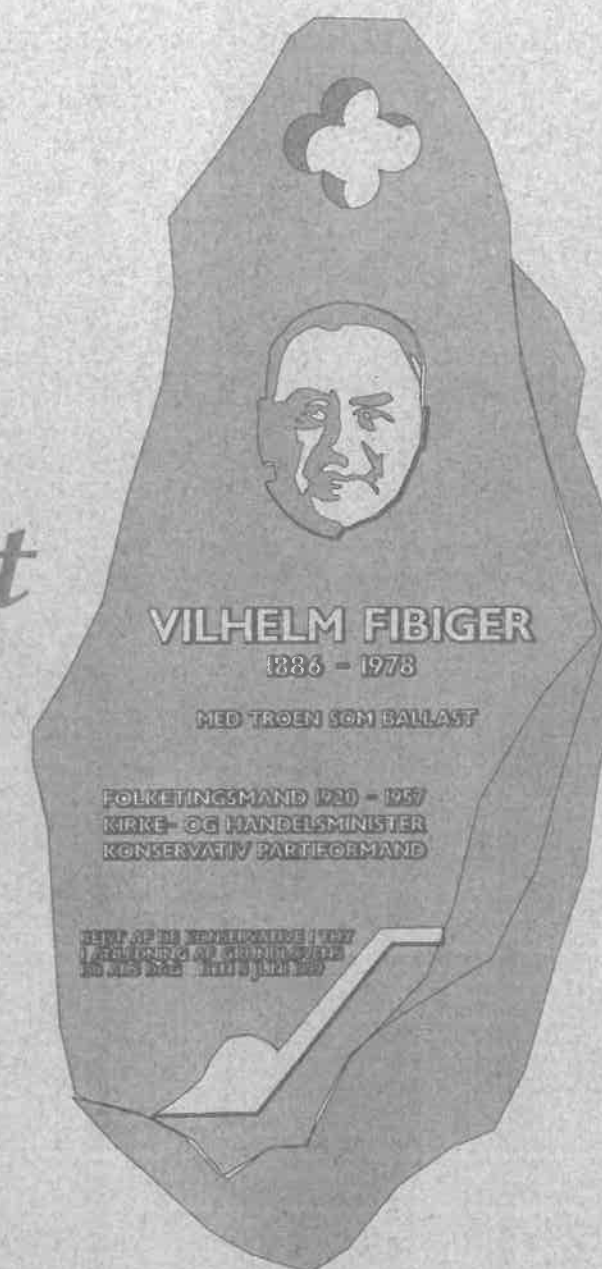

»Hvo intet ondt i Sinde har
hans Ind og Udgang Gud bevar.
Men haver nogen ondt i Sind
Gid det gaar ud før han gaar ind«

Med troen som ballast

- et hyldestskrift til
Vilhelm Fibiger
i anledning af Grundlovens 150-årsdag

Denne bog er den aller første,
der gik af tryk den 1-6-1999

Pape Leegård

Med troen som ballast

Udgivet af:
Det Konservative Folkeparti - Thisted Kreds
1999

Redaktion:
Tage Leegaard (ansv.) - Villy Dall

Grafisk tilrettelæggelse og tryk:
Koldby Bogtrykkeri - 97 93 65 11

ISBN: 87 85137 23 5

Forsidefoto:
Mindestenen over Vilhelm Fibiger

Da jeg blev ringet op og spurgt, om jeg ville lave en mindesten til Fibiger, var mit spørgsmål - hvem var Fibiger?

Svaret var, at han er den største konservative politiker, der har været i Thy.

Det var selvfølgelig et svar, men det besvarede ikke mit spørgsmål.

Hvem var Fibiger? Siden har jeg læst en del, og fået mine svar, men det er ret tankevækkende, hvor kort folks hukommelse er.

Det er sikkert derfor, vi nyder frugterne af store menneskers gerninger og rejser sten til deres minde, for at sikre dem imod glemslen.

Jeg startede med at tage turen til Ashøje, for at se stedet og de andre sten.

Disse var på hver deres måde tidstypiske. Derfor skulle den nye sten ikke være en kopi, men en sten der var præget af vore normer og med en symbolik som kunne falde i tråd med de øvrige. Stenen kommer fra Bornholm, som

Christmas Møllers sten, dog ikke fra samme brud.

Jeg valgte en blå Rønne-granit, som dels er meget smuk og som står meget harmonisk i grønne omgivelser. I toppen er der lavet et kort forment hul for at vise Fibigers tilknytning til kirken, og i bunden en plov.

I stenens øvre halvdel er der hugget et relief, som sammen med inskriptionen skal stå i stenens naturlige kontrastfarver.

Med denne sten skulle Vilhelm Fibigers eftermæle være sikret.

Stenhugger - Steen Jensen

Billedmaterialet udlånt af:
Museet for Thy og Vester Hanherred, Lokalhistorisk Arkiv for Thisted Kommune.
John Christmas Møllers Mindefond. Den Konservative Pressetjeneste.
Det Nationalhistoriske Museum, Frederiksborg.
Sydthy Lokalhistoriske Arkiv.

Forord

Det er snart et år siden, at ideen om, at man på Ashøje skulle fejre Grundlovens 150 års dag ved at rejse et mindesmærke for Vilhelm Fibiger, blev født.

Det har været en spændende opgave, som for mit vedkommende startede med en viden om, at der havde eksisteret en person ved navn Vilhelm Fibiger, om som nu bringes til ende i bevidstheden om, at han var en person, der i sin samtid betød utroligt meget for sin egn og sit parti. En person, som havde sine holdninger og visioner, og som holdt fast. En person, - der med stenhugger Steen Jensens ord - havde sine udgangspunkter i ånd og muld, og som derfor repræsenterede sin samtid i Thy på en måde, som ingen kunne gøre efter.

Et århundrede er ved at slutte - et årtusinde ligeså.

Hvor skrøbeligt demokratiet er, ses ikke bare af det faktum, at det kun er i 150 af de seneste tusinde år, vi har haft Grundloven som en garant for vores demokrati. Vi ser det i endnu højere grad med de ofre, der - mens disse linjer skrives - bringes på Balkan for at få noget, der bare minder om frie og demokratiske forhold.

Vilhelm Fibiger bragte sine ofre under den tyske besættelse af Danmark 1940-45, og han var også med, da Grundloven senest blev revideret i 1953. Han var i disse sammenhænge en nidkær vogter af vores demokrati - en ægte folkelig repræsentant for det danske folkestyre.

Lad dette skrift være en hyldest til Vilhelm Fibiger. Lad det være en hyldest til demokrati og Grundlov og de ofre, der har været bragt for at nå dertil, hvor vi er nu.

De fire forfattere har på hver deres måde ydet bidrag til dette skrift, som handler om Fibiger, Grundloven og grundlovsfester på Ashøje. Krydret med en række spændende fotoer er det blevet et værk, som forhåbentlig vil blive gemt som et bidrag til at øge kendskabet til en bemærkelsesværdig personlighed.

Tak til alle de mange, der på den ene eller den anden måde har gjort udgivelsen af dette skrift såvel som opsætningen af mindestenen for Fibiger mulig.

Lad denne markering stå som et lys, der bringer viden om vores nære og vedkommende fortid med sig ind i fremtiden.

Længe leve Grundloven - demokratiet og mindet om Vilhelm Fibiger!

Tage Leegaard - Kredsformand
Det Konservative Folkeparti - Thisted Kredsen

Indholdsfortegnelse:

<i>Vilhelm Fibiger 1886-1978</i>	side 5
<i>En thylandsk bonde og missionsmand på tinge</i>	side 13
<i>Grundlovstanken</i>	side 21
<i>Grundloven og Ashøje</i>	side 26
<i>Kirken må placeres midt i folkets liv</i>	side 33
<i>Sponsorer</i>	side 35

Vilhelm Fibiger 1886-1978

Af Svend Sørensen, Thisted Museum

Familien Fibiger

Familien Fibiger har sin oprindelse i Bøhmen, hvorfra tre brødre udvandrede til Danmark i den danske enevældes barndom i sidste del af 1600-tallet. De tre brødre var alle noget ved musikken: én var trommeslager, en anden hofvioloncellist og en tredje hoftrumpeter. Sidstnævnte var gift tre gange og fik bl.a. en søn, der døde i 1782 som toldkontrollør i Aalborg. Toldkontrolløren havde en søn, som blev præst i Jetsmark nordvest for Åbybro. Denne præst blev i 1810 far til Peter Nikolai Fibiger, der var præst i Harring-Stagstrup fra 1848 indtil sin død i 1880.

Da Peter Nikolai Fibiger flyttede til Harring, lå præstegården for de to sogne lidt vest for Harring kirke. Gården hed Rosholm og blev nedrevet i 1919, da præstegården blev flyttet til Stagstrup. Nu er der en mindre ejendom af samme navn. Før Peter N. Fibiger flyttede ind på Rosholm, var han hjælpepræst i Ribe, hvor han i 1841 blev gift med stiftsprovstens datter, Julie Marie Frost, der var hans kusine. I ægteskabet blev der født syv børn, hvoraf de to første døde som spæde og én som 11-årig. I 1846 fødtes Emil Fibiger, der blev faderens efterfølger som præst i Harring-Stagstrup. Han havde forinden været præst i Skyum-Hørdum, og fra Rosholm præstegård flyttede han i 1896 til Falster.

Emil Fibiger fik i 1850 en lillebror, Peter Nicolai Frost Fibiger, der altså havde næsten samme navn som faderen. Han tog i 1866 præliminæreksamen fra Thisted Realskole, og tre år senere bestod han lærereksamen i København. Efter et par år som privatlærer i Hobro og på Samsø blev han i 1871 lærer i Vestervig på Lindahls

I en alder af ca. 5 år blev Vilhelm Fibiger forevigtet i Thisted af fotograf Kjølbye.

minde skole, hvor der senere blev indrettet skolemuseum. I 1875 blev Peter N. F. Fibiger lærer ved Årup skole og giftede sig med Nicoline Mathilde Friderichsen, der var datter af proprietær Friderichsen, Skarupgaard i Vendsyssel. De fik 7 børn, hvoraf de to første døde som små. En datter, Julie Marie Fibiger, blev mor til Kaj Fibiger Jensen, der var præst i Vestervig 1934-66. Kun et af de overlevende børn fra Årup skole var en dreng. Det var den kendte politiker Vilhelm Fibiger.

Vilhelm Fibiger har i bogen »Min far var lærer« beskrevet sit hjem således:

»Årup skole var et meget gæstfrit hjem, og mange mennesker kom hos os. Mor var en meget glad og god værtinde, der gerne ville se mennesker om sig... Jeg husker med stor glæde mange aftener, hvor far læste højt, og vi flokkedes om klaveret og sang de gamle fædrelandssange, og vi sluttede

Astrid og Vilhelm Fibiger med deres lille søn. Et billede fra julen 1915, optaget hos fotograf Scharling i Thisted.

tit med at læse et andagtsstykke af Vilhelm Birkedal.

Far hørte til den gamle grundtvigske retning; han kunne derfor ikke med den radikale del: »de løbske grundtvigianere«, som far kaldte dem; og han kom aldrig med i de andelsforetagender, som der opstod i følge med denne bevægelse. Far passede sin skole og satte en ære i, at børnene fik lært noget.«

Vilhelm Fibiger og Øland

Christian Vilhelm Christoffer Fibiger blev født den 11. februar 1886. Allerede som 4-årig kom han i skole hos faderen. Senere kom han på den private realskole i Hurup, hvor han tog præliminæreksamen i 1901. På det tidspunkt var han faktisk indmeldt på latinskolen i Aalborg med henblik på at tage en matematisk studentereksamen med en efterfølgende uddannelse som ingeniør. Men sådan skulle det ikke gå - Øland kom i vejen.

Vilhelm Fibigers mor kom allerede som 16-

årig tjenestepige til Øland, hvor hendes tante, frk. Hansen, var husbestyrerinde for ejeren C. M. Nyby. Frk. Hansen var husbestyrerinde for Nyby i 50 år, og det skabte nære forbindelser til C. M. Nyby, der blev tituleret som »Onkel Nyby« af familien Fibiger. For den unge tjenestepige blev tilknytningen til Øland forstærket af, at hendes forældre i 1868 rejste til Amerika med fem børn.

Efter Vilhelm Fibigers eget udsagn var det Nyby, der overtalte ham til at droppe planerne om at blive ingeniør og i stedet blive landvæsenselev på Øland. Uddannelsen som landmand blev derefter udbygget med et ophold på moderens fødegård, Skaarupgaard i Vendsyssel. Den unge Fibiger var også på Støvringgaard ved Randers og havde i 1904 et ophold på Malling landbrugsskole.

I en alder af kun 19 år blev Vilhelm Fibiger i 1905 forvalter på hovedgården Øland. Christen Mortensen Nyby havde købt gården uden besætning i 1863 for 39.600 rigsdaler. Efter købet gik Nyby i gang med at restaurere og ombygge hovedbygningen på Øland, hvorimod avlsbygningerne var ret nyopførte efter en brand i 1851. Nyby havde været forvalter på Blidstrup og forpagter af Irup, så han var vant til store forhold, da han kom til Øland. Han blev kaldt

Høsten 1916. Tærskværket »Ny Øland« var et aktieselskab, som Vilhelm Fibiger var med til at starte. På den selv kørende lokomobil til venstre står Christoffer Vestergård, der boede øst for Øland.

»Kongen i Thy« og havde sæde i amtsrådet i ikke mindre end 39 år. I 1909 købte Fibiger Øland, og Nyby flyttede herefter til Thisted, hvor han døde i 1911, 84 år gammel. Da Vilhelm Fibiger overtog Øland, giftede han sig d. 27. maj 1909 med Astrid Anna Johanne Klindt Sørensen, der kom fra gården Fredensborg ved Skanderborg. Det blev et udadventt ægteskab med kristendommen som et af de bærende elementer. Om sin religiøse baggrund har Fibiger udtalt sig i 1939 til Kristeligt Dagblad:

»Jeg er iøvrigt opvokset i et grundtvigsk Hjem. Min Bedstefar var en levende grundtvigsk Præst, der kæmpede bravt mod Rationalismen. Mit personlige kristelige Gennembrud fik jeg, da jeg var 27 Aar gammel. Vor daværende Præst her i Sognet, Pastor Eriksen, nu i Rødby, den første Indremissionspræst her i Sognet, blev Redskabet for min og min Hustrus Vækkelse og Omvendelse.«

Vilhelm Fibigers brede kendskab til de forskellige religiøse miljøer har uden tvivl

Tre generationer Fibiger på Øland i oktober 1916, da Vilhelm Fibiger var indkaldt til sikringsstyrken.

Motorcyklen havde efter sigende svært ved at trække op ad Bjerget bakke. Verset over døren læste Vilhelm Fibiger over en dør i Sverige og fandt det så smukt og træffende, at han lod det male på Øland.

Ordlyden er: »Hvo intet ondt i Sinde har/hans Ind og Udgang Gud bevar/Men haver nogen ondt i Sind/Gid det gaar ud før han gaar ind«.

haft stor betydning for hans senere politiske karriere.

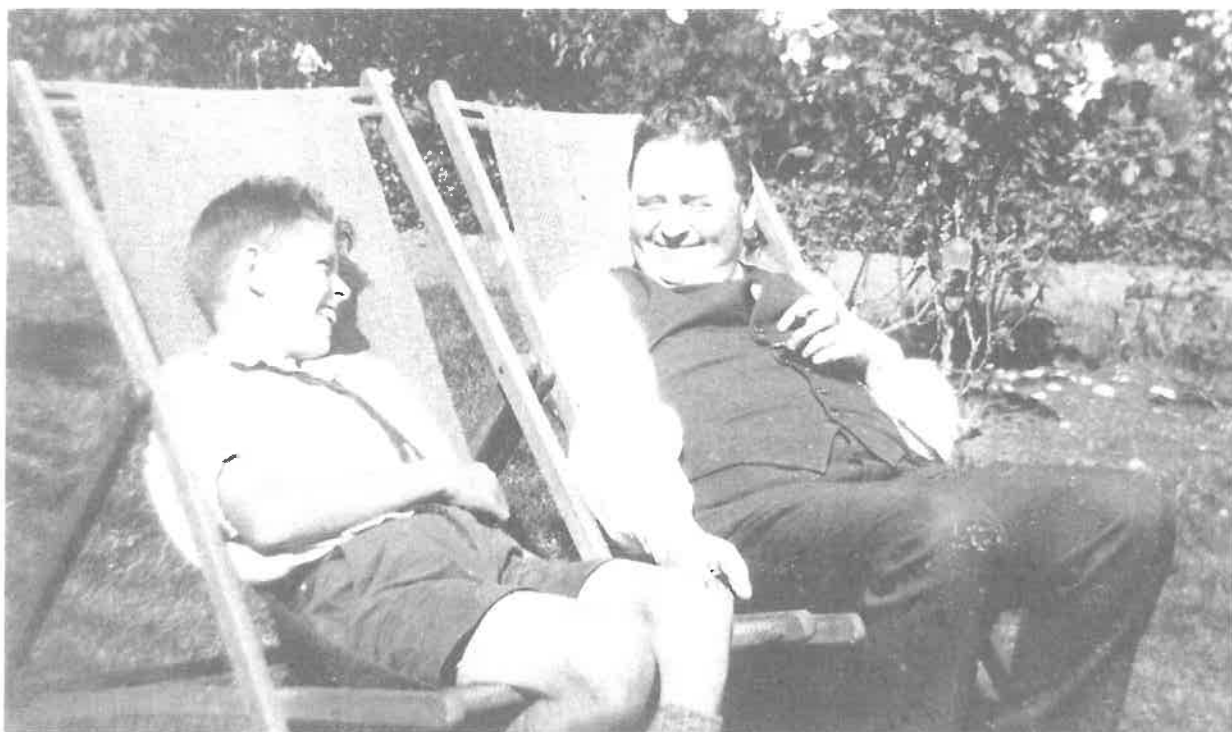
I 1914 blev Vilhelm Fibigers far pensioneret fra lærerstillingen i Årup, og der blev bygget et hus til forældrene lige øst for Øland. Byggesummen var 1500 kr. Moderen døde dog allerede året efter, mens den gamle lærer Fibiger holdt ud indtil 1926. Anneks-huset til forældrene var ikke det eneste nybyggeri i 1914, idet der også blev bygget en ny kostald. Øland blev på kort tid hjemsted for tre generationer, idet Astrid og Vilhelm Fibigers eneste barn kom til verden den 14. februar 1915 og fik navnet Steen Vilhelm Nyby Fibiger.

Inden Vilhelm Fibiger købte Øland, havde han aftjent sin værnepligt i Aalborg, men hermed var det ikke slut med militæret. På grund af 1. verdenskrig blev han i 1915 indkaldt til sikringsstyrken i Aalborg, og i de næste to år måtte han overlade den daglige drift på Øland til en svoger. Eftersom det dengang var sjældent at have præliminæreksamen, så var den nybagte far næsten selvskreven til en plads i kasernens skriverstue. Det var ikke almindeligt, at sikringsstyrken havde logi på kasernen, så Fibiger havde lejet sig ind hos en familie i Nr. Uttrup. Her afleverede han så rugbrødet og rationeringsmærkerne, som han fik udleveret på kasernen.

Den unge Vilhelm Fibiger fortsatte med at forny avlsbygningerne, idet der i 1921 blev bygget en ny svinestald. Samme år solgtes 62 tdr. land til Thylands Udstykningsforening. På dette areal blev der oprettet seks nye brug (»Øland Mark«). Øland bestod nu af 170 tdr. land, hvoraf de 25 var eng. Hartkornet var 14 tdr.

Ind i politik

Som sin forgænger på Øland fik Vilhelm Fibiger mange lokale tillidshverv og blev i 1917 valgt ind i sognerådet på en upolitisk liste. Desuden var han i menighedsrådet og i flere faglige bestyrelser. Vilhelm Fibiger var en værdsat taler, bl.a. ved Indre Missions møder, og denne udadvendte

Far og søn får sig en hyggestund i haven på Øland, ca. 1927.

virksomhed blev i 1920 kronet med en plads i folketinget. I bogen »Politisk Testamente« fortæller Fibiger, hvorfor han lod sig opstille:

»En stærk medvirkende årsag var, at der blev holdt et møde i Thisted missionshus, hvor et par talsmænd fra Kirkeligt Forbund meget kraftigt slog til lyd for på grund af Arboe-Rasmussen-sagen og den daværende radikale kirkeministers forsøg på at indføre ritualfrihed for præsterne og afskaffe præsteløftet, at der skulle vælges folk ind på Rigsdagen, der ville bevare de kristne traditioner i kirke og skole.

Jeg fortalte, at jeg var opfordret til at stille mig som konservativ kandidat, men havde sagt nej. Hele forsamlingen, uanset politisk anskuelse, rejste sig og opfordrede mig til at sige ja; det forandrede min indstilling, og jeg sagde ja«.

Præsten N. P. Arboe-Rasmussen havde i skrift og tale gennem flere år taget afstand fra nogle af kirkens dogmer, bl.a. »jomfrufødslen«, og biskoppen nægtede at indsætte ham i et nyt embede i Vålse, selv om

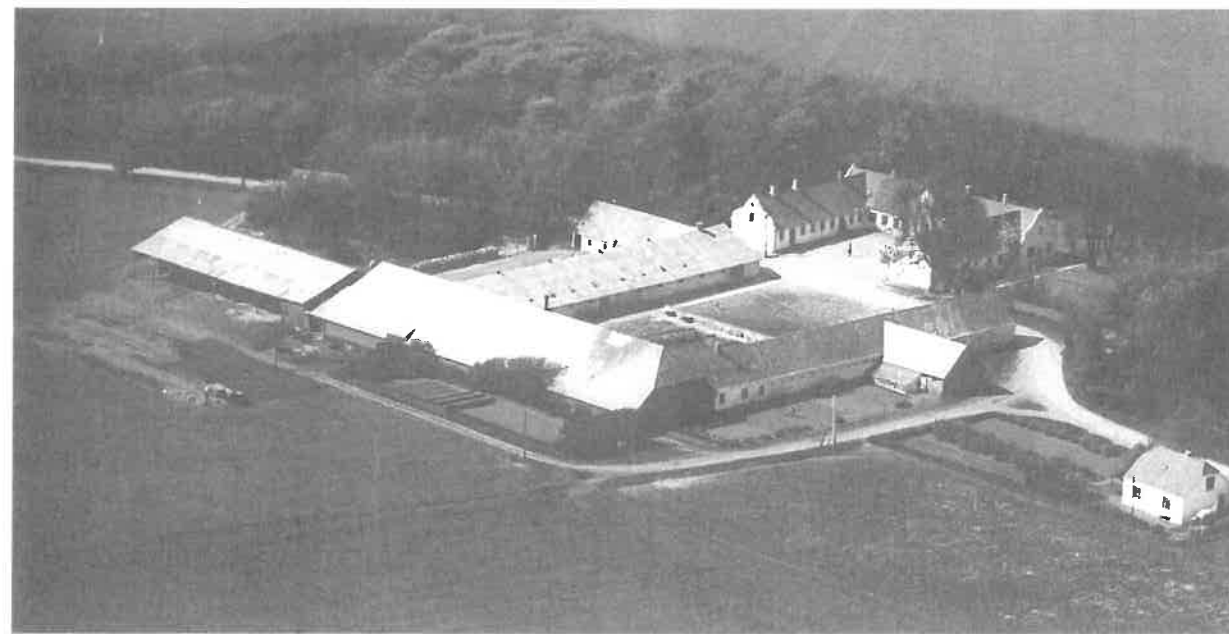
menighedsrådet havde indstillet ham. Arboe-Rasmussen blev i 1916 frifundet ved Højesteret for at have brudt sit præsteløfte, og der måtte vedtages en særlov, for at han kunne virke som sognepræst trods biskoppens protest. Konflikten fik stor betydning for de følgende års lovgivning, og dønningerne havde altså ikke lagt sig, da Vilhelm Fibiger blev opstillet som folketingskandidat af de konservative, men med bred tilslutning fra kirkelige kredse, som frygtede omvæltninger i folkekirken. Da han sagde ja til at lade sig opstille, havde han ikke drømt om, at der ville blive valg allerede i april måned.

Ved valget i april 1920 kunne vælgerne for første gang vælge mellem alle de kandidater, der var opstillet i hele amtet, og de var altså ikke var tvunget til at stemme på en kandidat fra deres egen valgkreds. Fibiger hentede derfor mange stemmer i Hurup-kredsen, selv om han var opstillet i Thisted-kredsen. Som følge af den politiske uro i 1920 (påskekrisen) og Sønderjyllands tilbagevenden til Danmark blev der af-

Frokostpause under et konservativt møde på Sjørring Vold, juli 1928. Vilhelm Fibiger sidder i midten. Til venstre for ham sidder M. C. Korsgaard og frue, Tøttrupgård, og bag dem deres børn, Søs og Kai. Til højre for Fibiger sidder landstingsmand Piper og pastor Chr. Amby.

holdt ikke mindre end tre folketingsvalg samme år. Fibiger blev imidlertid genvalgt til folketinget i Thisted-kredsen både i juli og september, og det fortsatte valg efter valg, indtil han trådte ud af folketinget i 1957 og blev afløst af H. C. Toft. Med 37 år i folketinget er Vilhelm Fibiger et af de medlemmer, der har siddet længst i tinget som valgt i samme valgkreds.

Øland i slutningen af 1940'erne.

Valget til folketinget betød en omvæltning i familien Fibigers liv. Rejsen mellem Thy og København var dengang en besværlig rejse på 14 timer, så allerede i 1920 anskaffede familien sig en lejlighed på Frederiksberg (Bakkegårdsallé 8). Her boede familien i folketingets åbningssemester, der dengang strakte sig fra oktober til påske. Den øvrige del af året tilbragte man på Øland. I slutningen af 30'erne skiftede adressen til Ordrupvej, og i 1940 blev lejligheden udskiftet med et hus i Gentofte (Adolphsvej 18). I de første år medbragte familien en tjenestepige fra Øland, når adressen blev flyttet til København.

Mens Fibiger var væk fra Øland, blev den daglige drift varetaget af forkarlen. Dette ansvarsfulde arbejde blev i nogle af de første år varetaget af Søren Jensen, der senere blev gårdejer i Ås. Fra 1929 helligede Vilhelm Fibiger sig helt og holdent det politiske arbejde, og Øland blev forpagtet ud til Jens Vestergård, der senere købte en gård i Sundby. Han huskes endnu kørende i sin H.G.F. (Fordvogn) - markerne var efter sigende knapt så velkørende. I 1937 overgik forpagtningen til sønnen Steen Fibiger.

Der er bevaret en optegnelse over besætning og redskaber fra 1929, da Jens Vestergård overtog forpagtningen. På det tidspunkt var der 11 heste, 32 køer samt 64 ungkreaturer og kalve - dertil kom 8 søer og 92 svin. Af vogne var der 5 arbejdsvogne, en fjedervogn, en ponyvogn og en jumbé. Desuden var der bl.a. en 11 år gl. slåmaskine, to selvbindere samt en 6 år gl. tærskemaskine. Til såningen var der både en bredsåmaskine og en radsåmaskine. Der var også 4 radrensere (2 dobb.) og en roeoptager. Af andre ting kan f.eks. nævnes 5 plove, 13 transportspande og en rundsav. Af optegnelsen fremgår det også, at der var en Fordson traktor. Den havde Fibiger købt i 1921, men den blev kun brugt stationært til bl.a. at trække kværn og tærskværk. Hvis det en sjælden gang var vindstille, kunne den også erstatte vindmøllen, der trak en dynamo.

Som politiker drev Vilhelm Fibiger det vidt. Han blev straks indvalgt i bestyrelsen for den konservative folketingsgruppe, hvor han var næstformand i årene 1928-40 og 1942-53. I perioden 1939-48 var han formand for Det konservative folkepartis landsorganisation, derefter æresmedlem af hovedbestyrelsen. Fibiger banede vej for mange politiske resultater, og han stod Christmas Møller så nær, at denne som politisk leder i 30'erne ikke traf afgørende beslutninger uden først at rådføre sig med Fibiger. I Dansk Biografisk Leksikon karakteriseres Vilhelm Fibiger som en politiker med »store formidlerevner, en mild omgangstone, særlige evner til at vurdere

John Christmas Møller - en nær ven og samarbejdspartner igennem mange år.

en politisk situations muligheder og forstå andres synspunkter». Landbrugskrisen satte for alvor ind i begyndelsen af 30'erne. Fibiger huskes for sin indsats for at skabe et politisk forlig om krisehjælp til landbruget. Aftalen var kontroversiel, fordi forliget blev indgået uden Venstre af de konservative og SR-regeringen.

Besættelsen

Begivenhederne omkring Besættelsen 1940-45 bragte Vilhelm Fibiger ind i centrum af dansk politik. Ved dannelsen af samlingsregeringen den 10. april 1940 optog regeringen tre konsultative ministre fra henholdsvis Venstre og konservative. Fibiger var én af de konservative og blev tilknyttet Kirkeministeriet og Socialministeriet. Ved rekonstruktionen af ministeriet 8. juli 1940 blev han kirkeminister, en post han besad indtil Telegramkrisen i november 1942, da de tyske myndigheder krævede hans afgang. Som landsformand for Det konservative folkeparti gjorde man fra tysk side Fibiger medansvarlig for Christmas

Et gribende Farvel

Napoleon tager Afsked med sine Generaler forinden Afrejsen til Elba.

Karikaturtegning af Fibigers afsked med Christmas Møller.

Møllers flugt til England et halvt år tidligere. Det talte heller ikke til hans fordel, at han havde stået i spidsen for Alsangen og havde nægtet at afskedige Kaj Munk. Selv om Fibiger måtte træde tilbage som minister, var han ikke uden politisk indflydelse. I april 1943 blev han medlem af Nimandsudvalget, som tog sig af vigtige politiske drøftelser, som ikke måtte komme offentligt frem i Rigsdagen. Efter bruddet med tyskerne den 29. august 1943 blev de konservative ministre interneret, således også Fibiger, der sad i Horserøddlejren indtil i oktober 1943. Viggo F. Møllers bog »Seks uger i Horserød« giver et glimt af, hvor dybt et indgreb det har været i Fibigers personlige integritet at blive transporteret rundt på en lastbil som et andet kreatur. Om afrejsen fra Alsgades Skole til Horserøddlejren hedder det:

»Der holdt en lang række lastbiler i skolegården, og langs den ene mur var opmarcheret en deling SS-soldater. Da vi fra den øverste sal var blevet suppleret med lige så mange fra den underste, var vi vel op mod hundrede, som blev beordret op på vogne, hvor der var stillet en række tværbæn-

ke. Vi blev anbragt to og to, og på hver side af os blev der sat en soldat yderst på bænken. Vi var solidt bevogtede skal jeg love for. Jeg kom til at sidde ved siden af Gunnar Engberg, og overfor os havde vi overrabiner dr. Friediger og Hal Koch. Helt henne i vognens bageste ende kunde vi se Fibiger, som havde fået en meget yderlig plads med benene ud over bagsmækken. Flere gange på turen så det ud som om han var ved at falde af. Men han nåede dog velbeholden med til vores Bestemmelsessted. Og det var altså Horserød.«

Det skulle dog vise sig, at Fibiger vænnede sig til de fremmedartede forhold i lejren. Det fremgår af en tale, som er bevaret på bånd fra en elevaften i 1961 på Kolonien Filadelfias Diakonskole. Fibiger var i øvrigt formand for Filadelfias bestyrelse 1948-69. I talen kommer han bl.a. ind på, hvordan mange opfattede ham:

»Jeg kan forresten sige, at deroppe i Horserød, det forløb egentlig helt fornøjeligt. Der var jo mange mennesker og mange kendte mennesker, og vi havde det egentlig så godt. Vi var under samme vilkår og under samme forhold. Det er jo egentlig underligt - at der var mennesker af alle typer, skuespillere, journalister, folk, som man jo tænkte om, at de er så langt ude, at dem kan man vel ikke sådan have noget at gøre med. Og de så på mig: Han er vist en storsnudet karl, ham der han er jo indremissionsk, og ham kan vi vist ikke have noget med at gøre. Men efterhånden, som vi kom til at tale sammen, så var det egentlig mærkeligt, - ja, mennesker er ens, har de samme vanskeligheder, de samme ting at tænke på og tale om. Jeg fik mange udmærkede samtaler med disse mennesker, så det blev ligefrem til venskab.«

I befrielsesregeringen, der sad til 30. oktober 1945, var Fibiger minister for handel, industri og søfart. Det var en vanskelig opgave, fordi mange forventede en hurtig afvikling af besættelsens restriktioner. Senere, fra 1950 til 53, var Fibiger medlem

Handwritten note: Vilhelm Fibiger, Thisted 28/7 39. Henniette Egedorff.

Vilhelm Fibigers gæstebog findes i kopi på Thisted Museum. Den dækker perioden 1912-50, og som det kan ses, besøgte amtsmanden og hans kone Øland i sommeren 1939.

af Folketingets præsidium, og han sad i den kommission, der forberedte ændringen af grundloven i 1953. I de fleste af sine år i folketinget var han desuden medlem af statens jordlovsudvalg.

Under krigen havde Fibiger den sorg at miste sin kone, der døde i 1941. Christmas Møller holdt begravelsestale, da hun blev begravet i Harring. Astrid Fibiger blev af *Thisted Amtsavis* omtalt som »et sjældent Menneske«, og Albert S. Bornerup skrev i sit mindeord bl.a.: »Hun sparede aldrig sig selv, men gav sig villigt og glad til Tjenesten, bl. a. mindes jeg Fru Fibigers store Indsats i Sommerlejr-Arbejdet paa Vildsund Strand, hvor Fru Fibiger Aar efter Aar trak det store Læs.«

I 1942 giftede Vilhelm Fibiger sig med Esther Hvidberg, der var født på Gl. Holtegård i 1894. Hun havde tidligere været privatlærer for Steen Fibiger. Efter sin udtræden af Folketinget i 1957 kom Fibiger jævnligt i tilhørerlogen. Da loven om Hanstholm havn blev vedtaget i 1960, vakte han

Dette pressebillede blev kendt i 1960, da Fibiger i folketingets tilhørerloge rejste sig og stemte for loven om Hanstholm havn.

opmærksomhed ved at rejse sig op. Det var en forståelig handling, for havnen var én af Fibigers mærkesager, og den havde fulgt ham gennem hele hans politiske liv.

Nogle år efter sin udtræden af Folketinget flyttede Fibiger til Hattensens Allé. I 1975 mistede Fibiger sin kone og flyttede året efter til plejehjemmet Ingeborggården på Frederiksberg. Vilhelm Fibiger døde den 27. marts 1978 på Frederiksberg, hvor der blev holdt en mindesammenkomst. Hans urne blev i stilhed begravet i familiegravstedet på Harring kirkegård. Det skete efter Fibigers eget ønske, og det var efter sigende kirkegårdens første urnebegravelse.

Kilder:

C. V. Bramsnæs m.fl.: *Politisk Testamente*, Berlingske Forlag 1962

C. Brunsgaard og Henry E. Pedersen: *Landet mod Nordvest*, 1946-47

A. Christensen: *Rosholms Saga*, *Historisk Aarbog for Thisted Amt*, årg. 1928

A. Fibiger: *Familien Fibiger*, Missionstrykkeriet 1916

Amalie Fibiger: *Fibiger, Slægtens Ældste*, Nordlundes Bogtrykkeri 1949

V. Fibiger: *Nogle optegnelser om proprietær Nyby, »Øland«*, *Historisk Aarbog for Thisted Amt*, årg. 1949

Ernst Fr. Hansen (red.): *Min Mor*, De Unges Forlag 1947

Tage Kaarsted: *De Danske Ministerier 1929-1953*

Liselotte Malmgart: *Kirkeminister Vilhelm Fibiger*. Artikel i *Kirkehistoriske Samlinger* 1997, s. 199-229

Viggo F. Møller: *Seks uger i Horserød*, Gylendal 1945

C. B. Schjørring m.fl.: *Min far var lærer*, Lohses Forlag 1962

P. Chr. Sørensen: *Lærere i Snedsted Sogn*, *Historisk Aarbog for Thisted Amt*, årg. 1942

Thisted Amtsavis 30/12 1938, 18/10 1941

Kristeligt Dagblad, citeret i *Thisted Amtsavis* 24/06 1939

En thylandsk bonde og missionsmand på tinge

Vilhelm Fibiger fra Thisted Amt fik stor indflydelse hos Christmas Møller

Af Villy Dall, redaktør, Skyum

tidl. konservativ kredsformand og folketingskandidat i Thistedkredsen

Da vælgerne ved folketingsvalget i 1935 valgte Stauning frem for kaos, betød det bl.a. et nederlag til Det konservative folkeparti.

Naturligvis var der så efterfølgende vaske-dag i den konservative folketingsgruppe, og her bebrejdede industrimanden, ingeniør Peter Korsgaard, Nyborg, den konservative partileder, John Christmas Møller, at denne alene havde fulgt landbo- og handelsfløjen i partiet og dermed lyttet for lidt til industri og håndværk. Om det var blandt årsagerne til valgnederlaget, skal ikke diskuteres her, men der er næppe tvivl om, at Peter Korsgaard havde ret.

Den unge københavnske studenterpolitiker Christmas Møller blev nemlig meget tidligt knyttet til landbofløjen i partiet, og en af hans nære personlige venner fra de unge år var i øvrigt Peter Korsgaards bror, proprietær M. C. Korsgaard, der drev fødehuset Tøttrupgård ved Koldby. Bl.a. hertil gik turen, da Christmas Møller i 1923 endelig kunne gifte sig med sin elskede Gertrud og som en slags bryllupsrejse inviterede hende med på mødeturné i Thy.

M. C. Korsgaard blev i øvrigt landstingsmand i 1936 - vel nærmest som en slags tak for, at han, der var partiets næstformand og af mange udset til at blive ny partiformand i 1932, frivilligt overlod posten til Christmas Møller, da denne endelig bestemte sig for at tage den. Han var kendt

som en mand, der ikke sagde nej tak til livets nydelser, og som elskede et spil kort. Helt modsat en anden markant thybo, der repræsenterede de konservative i Thisted Amt i Folketinget 1920-57, og som uden overdrivelse kan betegnes som den politiker, Thy har fostret, der har haft størst politisk indflydelse: Proprietær Vilhelm Fibiger fra Øland i Harring.

Fibiger kom i Folketinget samtidig med Christmas Møller, og fra starten af dannede de et makkerpar, som ikke kunne være be-

Det faste par - Fibiger og Christmas Møller.

tinget i fælles interesser. Fibiger var religiøs, missionsmand, landmand - Christmas Møller var københavner, studentikos og irreligiøs. Så selv om Christmas Møller var kendt for asketisk levevis, har venskabet nok privat været dybere med M. C. Korsgaard end med Fibiger, der da også af og til i høj grad kunne irritere Christmas Møller.

Makkerparret

Men de to dannede alligevel makkerpar. Fibiger synes at have næret en grænseløs politisk tillid til Christmas Møller og dennes lederevner - i hvert fald indtil krigen - men han tog sig nu også fra tid til anden politisk betalt for makkerskabet med Christmas Møller, hvis bagperron han så at sige passede. Og det havde Christmas Møller brug for.

Fibiger var næstformand i folketingsgruppen under Christmas Møllers formandskab, og da denne efter grundlovsnederlaget i 1939 forlod formandsposten i partiet, gik den til Fibiger. Måske i virkeligheden i en slags forståelse om, at han skulle passe den, indtil det igen blev opportunt for Christmas Møller at overtage den. Det blev det aldrig, og det var netop som partiformand, at Fibiger blev den, der til sidst i 1947 måtte træffe beslutningen om at klippe båndet mellem den tidligere så forguede leder og hans gamle parti.

Konservativ bastion

Efter grundlovsrevisionen i 1915 gik man fra valg til Folketinget i enkeltmandskredse til forholdstalsvalg i amtskredse. Ved valget i 1918 brugte man imidlertid en overgangsordning, hvor der stadig var valg i enkeltmandskredse, men tillige tillægsmandater i amterne. Og her havde proprietær N. G. Frøkjær fra Gårdhusmølle i Tåbel vundet et konservativt tillægsmandat i Thisted Amt.

Samtidig foregik der netop i disse år et ungkonservativt opbygningsarbejde i udprægede landdistrikter, især i Thy og på

Nordfyn - styret af trioer Aage Kidde, John Christmas Møller og Erik Finnemann Brun. I nogle år var Thy og Fyn faktisk ret dominerende i KU og talte tilsammen omkring en fjerdedel af medlemmerne - i 1923 hhv. 1.500 i Thisted Amt og 1.600 i Odense Amt. Som et kuriøst eksempel kan nævnes, at et par år tidligere var repræsentantskabsmødet blevet udsat en god måneds tid, fordi landboerne ikke var færdige med høsten. KUere fra Thy kom i de følgende år på betydningsfulde poster i ungdomsorganisationen frem til midt i 1930'erne. Bl.a. var redaktionssekretær Kjeld Jensen, Thisted, landsformand 1925-29, og i 1930 holdt KU sit landsrådsmøde i Thisted.

Kjeld Jensen kom ind i KUs ledelse i 1922 sammen med Kr. Andersen - der var landsformandskandidat i 1923 mod Ole Bjørn Kraft, men hvor en kompromiskandidat fra Fyn, Jørgen Jørgensen, Ullerup, endte med at blive valgt - og Chr. J. Mortensen. Samtidig startede de et stort opbygningsarbejde. I sæsonen 1922-23 blev der holdt hele 90 KU-møder i amtet.

Det år, Kjeld Jensen blev landsformand, kom Ellen Kristensen fra Thisted som den ene af de to første kvinder ind i KUs repræsentantskab. Hun giftede sig senere med Chr. R. Christensen fra Badstrup på Nordfyn, der i 1929 afløste Kjeld Jensen som landsformand for KU, og som i øvrigt i 1941 var Christmas Møllers suppleant til Folketinget, da denne valgte at rejse til London. Ved Kjeld Jensens afgang som landsformand blev Chr. J. Mortensen (senere mangeårig formand for Hurupkredsen og for Ashøje Plantage) medlem af KUs forretningsudvalg.

Sønderjylland var den nationale interesse hos disse ungkonservative, men ellers var de for den moderne konservatisme. Det skal forstås som et opgør med den konservatisme, der repræsenterede standsinteresser hos konge, adel og industrimagnater imod de demokratiske interesser med lige valgret og en social forståelse.

Fibiger på folketingets talerstol.

Det er således helt forkert, når myten om Christmas Møller, som den eksisterer den dag i dag, fortæller, at han ønskede at samarbejde med Socialdemokratiet, og når ungkonservative generationer gennem flere årtier har fået den opfattelse ved at hente deres viden om Christmas Møller i en lille bog fra 1966 med den prægnante titel *Vi er alle socialister*. Det er ganske vist et slags Christmas Møller-citat, selv om det er ændret lidt. Men det stammer fra den store samarbejdsdrøm efter 1945 - hvor Christmas Møller var i pagt med mange andre og også med de følgende års udvikling frem til vor egen tid, når han fandt det nødvendigt at tøjle den økonomiske liberalisme af omfordelingshensyn - og ikke fra hans praktiske politiske gerning som partileder 1928-39.

Den repræsenterede nemlig, som hans brorsøn Wilhelm Christmas-Møller i sine tre bøger om partilederen har påvist, en

traditionel konservativ positioneringsopfattelse - byggende på nødvendigheden af et borgerligt samarbejde - ja, et tæt parløb med Venstre - på linje med det, Poul Schlüter som partileder stod for og praktiserede 1974-93. Men det er da rigtigt, at Christmas Møller i 1929 væltede Venstreregeringen Madsen-Mygdal for at gøre opmærksom på, at der var tale om to selvstændige partier. Som Poul Schlüter i 1976-77 måtte positionere partiet med »Borgerlige stemmer der arbejder«.

At Christmas Møller i virkeligheden - i hvert fald frem til krigen - var ret traditionel i sin politiske opfattelse og i økonomiske spørgsmål egentlig var rimelig liberal, er nok forklaringen på, at han hældede mere til »frihandelsfløjen«, repræsenteret af landboerne og handelsfolkene, end til »toldfløjen«, der var repræsenteret af industrien og håndværkerne. Christmas Møllers drøm om et konservativt folkeparti -

eller Kiddes drøm, som han efter dennes død ved hans bære svor at føre til sejr - var i lige høj grad en drøm om at organisere gårdejere og husmænd på landet som at organisere tjenestemænd, funktionærer og arbejdere i byerne.

Derfor faldt han politisk i tråd med folk som Fibiger, som netop i modsætning til mange andre i den konservative rigsdagsgruppe repræsenterede det folkelige. Det samme gælder sikkert Christmas Møllers totale mangel på snobbende tilbøjeligheder, hvilket sammen med hans hang til ind imellem at provokere skaffede ham modstand hos mange af de traditionelt konservative i partiet.

Ind i politik

På en måde var det nok en tilfældighed, at Fibiger blev politiker. Han har selv ofte fortalt om, at han i 1920 var til et møde i Thisted Missionshus, hvor man drøftede muligheden for at stoppe den daværende radikale kirkeministers forsøg på at indføre ritualfrihed i folkekirken og at afskaffe præsteløftet. Derfor måtte der sættes folk ind på Rigsdagen, som ville kæmpe for at bevare de kristne traditioner i kirke og skole, blev det sagt på mødet.

Så fortalte Fibiger, at han faktisk var blevet opfordret til at stille op som konservativ folketingskandidat i Thistedkredsen, men havde sagt nej: »Hele forsamlingen, uanset politisk anskuelse, rejste sig og opfordrede mig til at sige ja; det forandrede min indstilling, og jeg sagde ja,« har han selv skrevet. Hans erfaring var på det tidspunkt arbejdet i Harring Menighedsråd og i Harring-Stagstrup Sogneråd, hvor han var indvalgt på en borgerliste.

Han blev derefter medlem af Folketinget ved valget 26. april 1920 - det første med rent forholdstalsvalg - og bevarede mandatet til 1957. De mange år var sammen med det forudgående ungkonservative benarbejde med til at gøre Thy til en konservativ bastion, hvor partiet bevarede folketingsmandatet helt frem til 1975. Men da var der

også gennemført en kommunalreform og en deraf følgende nyinddeling af valgkredse. Ved de dårlige valg måtte Fibiger nøjes med et tillægsmandat, men valgt blev han. Medvirkende hertil har nok også været, at de mange protestbevægelser i 1930'erne i Thisted Amt især gik ud over Venstre, som af den grund helt mistede sin repræsentation på tinge i årene 1939-45. Folketingsrepræsentationen skred ved valget i 1935, og ved landstingsvalget i 1939 var det en lodtrækning, Venstre tabte.

Bestemte kirkepolitikken

Udover at have stor indflydelse på partiets landbrugspolitik fik Fibiger nærmest lov til selv at bestemme partiets kirkepolitik, hvor Indre Missions synspunkter derfor dominerede, påviser Wilhelm Christmas-Møller i sine bøger.

Engang overvejede Christmas Møller at sætte sin nære politiske medarbejder, redaktør Anders Vigen, i Landstinget, men overlod i stedet pladsen til en af Fibigers nære forbindelser inden for Indre Mission. Tre år efter at Fibiger havde forladt politik, fik han følgende skudsmål: »Gennem de mange år, Vilhelm Fibiger var Thisted Amts konservative folketingsmand, fik han stor tilslutning på Thyborøn. Han varetog mange af vore erhvervsmæssige interesser, og vi lærte ham at kende gennem hans virke i det kristelige og sociale arbejde ... vi er mange, der ønsker en repræsentant på tinge, der som Fibiger i sin tid er aktivt med i det kristelige arbejde ...« skrev tømremester Anders Jensen Madsen i en konservativ valgavis i 1960.

Minister

Selv om Christmas Møller havde sluppet tøjlerne som partiformand og politisk leder efter grundlovsnederlaget i 1939, var det alligevel oplagt, at han skulle med i den samlingsregering, Stauning dannede dagen efter Besættelsen 9. april 1940. Med sig fik han Fibiger og Henning Hasle, der i 1939 var blevet gruppeformand i Folketin-

På sin 52 års fødselsdag fik folketingsmand Christmas Møller af en kreds af venner overrakt en Austin-bil i fødselsdagsgave.

Øverst overrækkelsen. Fra venstre fru Gertrud Christmas Møller, kontorchef H. C. Petersen, landstingsmand Foss og folketingsmændene Fibiger, Ole Bjørn Kraft, Christmas Møller og Amby. Nederst prøver Christmas Møller og frue den nye bil.

get. I første omgang blev de kontrolministre i SR-regeringen, som der også havde været i den radikale regering under Første Verdenskrig, men 8. juli 1940 blev regeringen igen omdannet.

Nu fik repræsentanterne for V og K egentlige porteføljer, hvorved Fibiger blev kirkeminister. Den post bestred han derefter, indtil tyskerne tvang ham væk 9. november 1942, bl.a. fordi han ikke ville afskedige den udæskende sognepræst i Vedersø-Stadil i Vestjylland: Kaj Munk. Men Fibiger havde også selv påkaldt sig tyskernes opmærksomhed ved at sætte sig i spidsen for Alsangbevægelsen.

Folketingsvalget i 1943 blev et godt valg

for de konservative, også i Thisted Amt. Måske kan man få et indtryk af Fibigers sprogbrug gennem hans taksigelse i *Thisted Amtsavis* dagen efter under overskriften »Valget har været en stor oplevelse«. Med indledningen »Tak for den indsats, der er øvet« skrev han:

»Det blev et godt dansk valg i går, og det er med megen glæde, jeg tænker derpå. Det blev også et særdeles godt valg for Det konservative folkeparti. Her i Thisted Amt var fremgangen god, og aldrig har der været så mange konservative stemmer i Thisted Amt som i dag, navnlig viste Thisted by en særdeles stor fremgang, og vi beholdt amtsmandatet. Jeg takker mine vælgere hjerteligt for den tillid, de har vist mig ved igen at sætte mig ind i Rigsdagen. Jeg skønner meget på den trofasthed, de har vist mig gennem årene og nu har vist mig igen ved at sætte stemmetallet så stærkt i vejret. Dette valg har været en oplevelse for mig: At se en så stor valgdeltagelse og en så kraftig opbakning til samlingen i vort fædreland Danmark. - Mor Danmark kaldte, og folket gav et fuldtønde svar, der ikke var til at tage fejl af. Tak for tilliden - tak for den indsats, der er øvet.«

På et vælgermøde i Hurup forud for valgdagen havde han bl.a. sagt, at de konservative er et parti, »som tager hensyn til hele nationen, som gerne vil gøre en indsats for hele nationen, spændende over handel, håndværk, landbrug, fiskeri, funktionærer, arbejdere o.s.v. Og det har ført en social politik efter den linje, at de, som havde det vanskeligt, som var ringest stillet, skulle man sørge for, så nøden holdtes fra døren, og så de, som havde det bedst, skulle afgive noget. De skuldre, som kunne bære byrderne, skulle gøre det. Denne linje er jeg glad for at kunne sige, at mit parti har fastholdt«.

Under Departementchefstyret var Fibiger medlem af rigsdagspartiernes samarbejdsudvalg - Nimandsudvalget - og han var flere gange arresteret ligesom de øvrige kon-

servative ledere, og som mange af disse levede han i Besættelsens sidste måneder »under jorden«, bl.a. på Diakonissestiftelsen på Frederiksberg, hvor han var kendt som »direktør Frederiksen«.

Efterhånden som besættelsesårene skred frem, blev det i hvert fald inden for Det konservative folkeparti almindeligt at holde små dagligstuemøder frem for større politiske oplysningsmøder. Knud Thestrup - selv senere partiformand og justitsminister - fortæller dog i sine erindringer, at Fibiger i 1944 som partiets formand talte ved en jubilæumsfest i vælgerforeningen i Herning. Her fortalte han, at han havde talt med Kongen, som havde sagt, at han følte sig som tyskernes fange. Fibiger understregede endvidere i talen, at sabotagen var nødvendig for at undgå, at de danske virksomheder blev bombet af englænderne: »Disse udtalelser refererede jeg, når jeg mødte den indvending mod modstand mod tyskerne, at vi her ved handlede mod Kongens opfordring til ro og orden,« skriver Knud Thestrup, der selv var særdeles aktiv i modstandsarbejdet. Erindringsglimtet siger ikke så lidt om den politiske bevidsthed hos befolkningen, som man på dette forholdsvis sene tidspunkt opererede i.

En del af den politiske virkelighed i Thisted Amt i besættelsesårene var jo i øvrigt som et på flere måder apropos til det ovenfor anførte, at en stor del af modstandsbevægelsen i amtet var udgået fra konservative rækker med partibladet *Thisted Amtsavis* som en udmærket central.

Ved Befrielsen 5. maj 1945 blev Fibiger handelsminister, fordi modstandsbevægelsen ikke ville acceptere Halfdan Hendriksen, da denne havde været minister i regeringen Scavenius. Ifølge Fibiger et »fuldkommen meningsløst forlangende«, men selv følte han som partiets formand det »som min pligt at bevare handelministerposten for Det konservative folkeparti, og jeg vidste jo, at vi meget snart skulle have valg, og efter dette kunne handelministerposten stå

åben for Hendriksen, hvis partiet skulle deltage i regeringen«. Det kom det ikke til, da Knud Kristensen dannede sin rene Venstre-regering.

Bruddet

I den første tid efter Befrielsen ventede Christmas Møller, der var kommet hjem fra London for at blive udenrigsminister, med at melde sig ind i sit gamle parti. Men endelig i august kunne Fibiger som partiformand byde ham velkommen tilbage.

Så fulgte årene med striden om Sydslesvig, hvor Fibiger gjorde en stor indsats for at forlige parterne, og på repræsentantskabsmødet i 1947 understregede han, at uenigheden med Christmas Møller kun gik på Sydslesvigspørgsmålet. Dette forsøgte han endda at løse ved at foreslå en folkeafstemning, så Venstre-regeringen Knud Kristensen ikke behøvede at falde. Venstre ville godt, men de radikale ville ikke, og så glippede den chance for at skabe fred i partiet. Fibiger støttede valget af Ole Bjørn Kraft som ny partileder, men tilbød Christmas Møller, at denne ved folketingsvalget kunne opstille i »tilslutning« til Det konservative folkeparti. Men det afviste Christmas Møller, som kaldte Fibiger og Kraft for »feje, dårlige kammerater og illoyale«. Som

brorsønnen har vist, sparede Christmas Møller ikke på udtrykkene over for folk, der kom ham på tværs. Og efterhånden fik Fibiger vel nok. Da Christmas Møller til landsrådsmødet i november blev tilmeldt som KU-delegeret, bad Fibiger ham trække sig, og under diskussionen på selve mødet advarede han som formand de delegerede imod at invitere den tidligere partileder.

Helt slog han dog ikke hånden af Christmas Møller. Denne talte i januar 1948 i Foreningen Norden i Thisted, og ved den lejlighed fik nogle thylandske konservative det indtryk, at han egentlig gerne ville i forbindelse med partiets ledelse igen. Derfor skrev Fibiger til ham og tilbød en samtale, men fik det svar, at det var en misforståelse. Deres forhold var ødelagt, men hvis Fibiger havde noget at tale med ham om, så kunne han jo sige til.

Dermed stoppede brevvekslingen, og 13. april 1948 døde Christmas Møller.

Som det gjaldt så mange andre gamle venner, kom det også til at gælde for Fibiger, at han ikke blev bedt om at skrive til *Bogen om Christmas Møller - skrevet af hans Venner*, som fru Gertrud redigerede.

Megen bitterhed var der omkring det brud, og det var da også M. C. Korsgaard, der talte 21. maj 1949, hvor der blev rejst en mindesten for Christmas Møller på Ashøje. Men det havde vel også den baggrund, at Korsgaard var formand for Hurupkredsen, som havde foranstaltet indsamlingen til mindestenen. Ifølge kredsens 40 års jubilæumsskrift var mindestenen »en naturlig følge af kredsens og thyboernes stilling til Christmas Møller«, som jo havde været en »forholdsvis hyppig gæst netop i Hurupkredsen, hvor han særlig syntes at høre hjemme«. Korsgaard var kredsens formand 1933-52.

Nu var tiden inde for Fibiger til at trække sig som partiformand. Men posten som næstformand i folketingsgruppen, som han havde haft siden 1928 - bortset fra ministertiden 1940-42 - bevarede han til 1953, og 1950-53 var han medlem af Folke-

tingets præsidium. Som folketingsmedlem var han naturligvis medlem af en række kommissioner (det var før de faste udvalgs tid), og senest var han medlem af den forfatningskommission, som udarbejdede den nye grundlov, der blev vedtaget i 1953. Han var i øvrigt medlem af Statens Jordlovsudvalg 1931-40 og 1946-58.

Landstinget blev nedlagt ved grundlovsrevisionen i 1953 - i øvrigt imod M. C. Korsgaards stemme - og med Fibigers farvel i 1957 trådte en ny generation til. Amtets nye konservative folketingsmand blev gårdejer Hans Carl Toft, Bjørndalgård, Uglev, senere konservativ gruppeformand og indenrigsminister. Han faldt ved det konservative katastrofevalg i 1975, og kun i perioden 1984-87 er det herefter med proprietær Poul Henrik Houe, Ulstrup, Hundborg, som kandidat lykkedes Thylands konservative igen at sætte en mand på tinge.

Men den konservative bastion, der blev skabt i 1920-30'erne giver sig stadig udslag ved bl.a. en relativ stor konservativ styrke i det kommunalpolitiske, selv om de første mange års to thylandske konservative mandater i Viborg Amtsråd efter 1970 nu også er sat over styr.

Litteratur:

Erik Finnemann Bruun, »Da højresving var en dyd«, i: Lars Kjølbye (red.), *Konservativ Ungdoms jubilæumsskrift*, Frederiksberg, 1989

Erik Finnemann Bruun, »Til lykke og godt mod!«, i: Villy Dall (red.), *Konservativ Ungdom gennem 75 år*, Frederiksberg, 1979

Lars Christensen, *Ungdomsoprør*, Frederiksberg, 1994

Wilhelm Christmas-Møller, *Christmas*, bind 1-2, Haslev, 1993

Per Dich, *Vi er alle socialister*, København, 1966

Vilhelm Fibiger, »Nogle optegnelser om proprietær Nyby, Øland«, i: *Historisk Aarbog for Thisted Amt 1949*, Thisted, 1949

Vilhelm Fibiger, »Fællesmarkedet vil blive til gavn, både kulturelt og økonomisk«, i: C. V. Bramsnæs m.fl., *Politisk testamente*, København, 1962

Vilhelm Fibiger, »Halvdan Hendriksen i krigsårenes samarbejde«, i: Hans Bølling m.fl. (red.), *Halvdan Hendriksen*, København, 1956

Gunnar Fog-Petersen, *Vor Regering og Rigsdag*, København, 1938

Hurupkredsens konservative Vælgerforening gennem 40 Aar, Thisted, 1955

Erik Jensen, *Mellem demokrati og fascisme*, Odense, 1983

Lars Herluf Thousig Jensen, *KU's historie 1904-1986*, Nykøbing Falster, 1986

Ole Bjørn Kraft, *En konservativ politikers erindringer 1926-1945*, Vojens, 1971

Ole Bjørn Kraft, *Frem mod nye tider*, Viborg, 1974

Ole Bjørn Kraft, *Danmark skifter kurs*, Haslev, 1975

Tage Kaarsted, *De danske ministerier 1929-1953*, København, 1977

Knud Meister, *Modgang, modstand, modning*, København 1984

Aksel Møller (red.), *Konservativ Ungdom 1904-1944*, hefte 1-10, skiftende trykkesteder, 1944-47

Gertrud Christmas Møller (red.), *Bogen om Christmas Møller*, København, 1948

John Christmas Møller, *Naar Danmark atter er frit*, København, 1945

Erik Ninn-Hansen, *Christmas Møller*, Viborg, 1991

Erik Svensson, *Stormfuglen i dansk politik*, Århus, 1983

Magnus Sørensen (red.), *Folketinget 1956*, København, 1956

Svend Sørensen, »Familien Fibiger og Øland«, i: *Historisk Årbog for Thy og Vester Hanherred*, Thisted 1998

Svend Sørensen, »Kr. M. Nyby, Øland«, i: *Sydthy Årbog 1998*, Koldby, 1998

Knud Thestrup, *Mit livs gågade*, Viborg, 1976

Thisted Amtsavis, 16. marts 1943

Thisted Amtsavis, 24. marts 1943

Thisted Amtsavis, særudgave til folketingsvalget i 1960

Data for Vilhelm Fibiger:

Kristian (Christian) Vilhelm Kristoffer Fibiger

Født 11.02.1886 i Årup ved Snedsted, s.a. lærer Peter Nicolaj Frost Fibiger og hustru Mathilde, f. Friedrichsen.

Død 27.03.1978 på Frederiksberg. Begravet i familiegravstedet på Harring Kirkegård. Gift 27.05.1909 med Astrid Anna Johanne Klint Sørensen (1886-1941).

Gift 19.09.1942 med Esther Hvidberg (1894-1975).

Præliminæreksamen, Hurup Private Realskole, 1901. Landbrugsuddannet, Malling Landbrugsskole 1904. Forvalter på Øland, Harring, 1905-09, ejer af Øland 1909-48.

Medlem af Harring Menighedsråd 1916-46. Medlem (UP) af Harring-Stagstrup Sogneråd 1917-21.

Medlem af Folketinget 26.04.1920-14.05.1957 for Thisted Amt (Det konservative folkeparti). Folketingets 2. næstformand 1950-53.

Minister uden portefølje 10.04.-08.07.1940. Kirkeminister 08.07.1940-09.11.1942. Minister for handel, industri og søfart (Handelsminister) 05.05.-30.10.1945.

Medlem af rigsdagspartiernes samarbejdsudvalg (Nimandsudvalget) 1943-45.

Medlem af bestyrelsen for den konservative folketingsgruppe 1920-57, næstformand 1928-40 og 1942-53.

Formand for Det konservative folkepartis landsorganisation 1939-48. Æresmedlem af hovedbestyrelsen.

Som folketingsmedlem også medlem af en række kommissioner, senest forfatningskommissionen forud for grundlovsrevisjonen i 1953. Medlem af Statens Jordlovsudvalg 1931-40 og 1946-58.

Medlem af hovedbestyrelsen for Blå Kors 1924-41. Næstformand for Santalmissionen 1924-49. Medlem af forretningsudvalget

for Dansk Kirke i Udlandet 1927-51. Medlem af bestyrelsen for Herregårdsmissionen 1925-50. Formand for De Samvirkende Menighedsplejer 1944-62. Formand for Kolonien Filadelfia 1947-69. Medlem af bestyrelsen for Skt. Lukas Stiftelsen.

Formand for repræsentantskabet for A/S Thisted Amtsavis.

Mangeårig leder af de »store møder på Vildsund Strand«.

Ridder af Dannebrog 1935, Kommandør af Dannebrog 1949.

Grundlovstanken

Af lektor Else Theill Sørensen, fhv. MF.

»Danmarks Riges Grundlov« fylder 150 år den 5. juni i år, og den vil blive fejret af en befolkning, som holder af den, respekterer den og er stolte af den.

Grundloven fødtes i en tid, hvor det danske monarki bestod af Kongeriget Danmark og hertugdømmerne Slesvig og Holsten. En tid, hvor langt størstedelen af befolkningen boede på landet og levede af landbrug og en tid, hvor styreformen i Danmark i 200 år havde været enevælde. Bogtrykker Berlings avis havde eksisteret i 100 år og brygger Jacobsen havde netop flyttet sit bryggeri uden for voldene og givet det navnet Carlsberg.

Christian den 8. døde i januar 1848 og Frederik den 7. blev Danmarks konge.

På sit dødsleje skrev kongen den 9. januar 1848 et brev, hvori han udtrykte sin sidste vilje. Heri pålagde han sin efterfølger, at denne skulle give monarkiet (Danmark, Slesvig og Holsten) en fælles forfatning og i øvrigt, at han skulle indgå et standsmæssigt ægteskab inden årets udgang. Det sidste hentydede til Frederiks forhold til

Louise Rasmussen - den senere grevinde Danner.

Slesvig - Holsten og treårskrigen

Baggrunden for ønsket om en fælles forfatning for hele monarkiet var, at der fra det tyske forbund var krav om, at Holsten skulle høre til Tyskland og altså løsrives fra de tætte bånd til Slesvig og dermed til Danmark. Samtidig var der i Danmark en stærk nationalistisk følelse af, at det gamle danske land Slesvig skulle have fælles forfatning med Danmark. Det udtryktes i kravet om »Danmark til Eideren«.

I marts 1848 mødtes de deputerede fra stænderforsamlingerne for Slesvig og Holsten i Rendsburg, og på dette møde blev det bestemt, at man skulle sende en deputation til København og bl. a. kræve en fælles forfatning for Slesvig og Holsten.

Rygterne om dette møde nåede København før deputationen, og det satte for alvor gang i begivenhederne.

I hast blev der indkaldt til 2 store møder, som fandt sted i Casino i Amaliegade og i Hippodromen i Nørregade. Københavns

borgerrepræsentation blev indkaldt og vedtog en adresse til kongen om et politisk systemskifte. Adressen var formuleret af Orla Lehmann, som også var blandt talerne ved møderne i Casino og Hippodromen. Adressen sluttede med ordene: »Vi anraaber Deres Majestæt om ikke at drive Nationen til Fortvivlelsens Selvhjælp« Dagen efter gik en stor menneskemængde med borgerrepræsentationen i spidsen til kongen på Christiansborg med henvendelsen, og her blev man mødt af en Frederik den 7., der meddelte folkets repræsentanter, at kravene ville blive imødekommet:

»Det glæder mig at vore Anskuelse stemme saa ganske overeens thi det de ønske mine Herrer er alt i morges udført da det gamle Ministerium er opløst og existerer ei mere. Hvad Slesvigs Uadskillelighed med Danmark angaaer da har jeg alt truffet de fornødne Foranstaltninger og naar de Danske Folk kun vil have Tillid til den danske Konge og staa ham bide i Liv og Død, saa vil jeg og saa staae det bide som dets troe Leder:

Gud være med Eder alle.«

Striden om Slesvig og Holsten udløste treårskrigen 1848-50, der endte med, den såkaldte Helstatsløsning, hvor Slesvig og Holsten bevarede de tætte relationer, og hvor Slesvig kom til at høre med til det danske monarki, men ikke til den danske nationalstat.

Den grundlovgivende forsamling.

I kongeriget Danmark blev begivenhederne fulgt op af, at der blev nedsat en grundlovgivende forsamling. »Den Grundlovgivende Rigsforsamling« skulle dels være kongevalgte, d.v.s. udpeges af regeringen, og dels være folkevalgte. Valgret til den

grundlovgivende forsamling fik alle mænd over 30 år, hvis de vel at mærke havde egen husstand og ikke var under fattigforsorg. Spørgsmålet om de kongevalgte repræsentanter udløste en hidsig debat mellem modstanderne, som mente, at det var udtryk for mistillid til den jævne befolkning, at den ikke kunne få lov at vælge alle medlemmerne, og tilhængerne, som mente at man kun ved at have kongevalgte repræsentanter kunne sikre valget af »de mænd, der var i besiddelse af den største politiske dannelse og modenhed«

Hvor »galt« det kunne gå ved at give folket retten til at vælge, så man et eksempel på ved valget i Præstø.

Her havde byens borgere opstillet den agtværdige professor H.N. Clausen, som havde repræsenteret amtets mindre landejendomsbesiddere i stænderforsamlingen. Men ved valget til den grundlovgivende forsamling ønskede amtets bønder ikke at støtte valget af Clausen. De opstillede i stedet en fattig ung væver, den 34-årige Hans Hansen fra Mern. Hans Hansen var repræsentant for samfundets underklasse, og det var en helt enestående situation, at en sådan mand blev opstillet til valget. Forud for valget blev det af Hans Hansens modstandere fremført, at Hansen havde været arresteret, mistænkt for tyveri. Det dramatiske forløb af valgbehandlingen har H.N. Clausen beskrevet således i sine erindringer:

» Selve Valgbehandlingen har efterladt et Indtryk, som Tiden ikke har udslettet. Et alvorfuldt Billede oprulledes for mig af Faren ved saa udstrakt en Valgret, hvor det blotte Stemmetal, bortset fra alle andre Momenter, er afgørende. Fra Tribunen paa Præstø Torv saa jeg mig omgivet af en tæt sammenpakket Masse, mest Bønder og Husmænd; Optællingen viste omtrent 900 tilstedeværende Vælgere. Jeg talte i stærkt bevæget Stemning, og ved min Side havde jeg to Mænd, Pastor Rørdam fra Mern og Kateket Hagerup, senere Præst i Solt i Slesvig, som begge havde godt Greb om at tale Menigmand til, og med stor Ihærdighed brugte

de Vaaben, der rigelig var tilstede mod Meddelelsen. Men det var talt for døve Øren; hvad der blev anført imod Væverens borgerlige Hæderlighed, blev kun modtaget med haanligt Smil og vilde Udraab: »Det havde intet at sige« - »man kunne dog ikke komme ham nærmere« - »han var god nok« o.s.v. Overfor denne Kandidat faldt jeg med omtrent 330 Stemmer mod omtrent 570«.

Hans Hansen kom aldrig til at fungere i den grundlovgivende forsamling. Hetzen mod ham fortsatte efter valget, og den 16/10 1848 udtrådte han af forsamlingen. Den 6/11 1848 blev N.F.S. Grundtvig ved et suppleringsvalg valgt i væverens sted. Professor Clausen fik sæde i forsamling som kongevalgt.

Grundlovens tanker

Hovedtankerne bag den danske grundlov og andre frie forfatninger, som så dagens lys i 1800-tallet, var kommet sydfra, fra Frankrig, hvor Montesquieu havde fostret idéen om tredelingen af den øverste magt i

riget i den lovgivende, den udøvende og den dømmende magt.

Kun ved at disse tre dele af magten holdes adskilte og besiddes af forskellige personer, kan man hindre diktatur og tyranni. Det andet bærende element i grundloven var Jean Jacques Rousseaus tanker om en social kontrakt - en samfundskontrakt mellem borgerne og staten. Borgerne afgav deres indflydelse til de folkevalgte, mod til gengæld at blive sikret en række fundamentale rettigheder og personlige friheder - de borgerlige rettigheder.

Den første grundlov

Det blev teologen D.G. Monrad, der kom til at forfatte teksten i den første danske grundlov. Monrad studerede grundigt en række forfatninger, som var blevet vedtaget rundt om i Europa og lod sig inspirere heraf. En anden vigtig inspirationskilde var de amerikanske frihedsrettigheder, således som de var formuleret i den amerikanske forfatning af 1776.

Den grundlovgivende rigsforsamling. Maleri af Constantin Hansen 1860-64.

Monrads udkast var samlet i 80 paragraffer og blev forelagt for den grundlovgivende forsamling allerede dagen efter at Frederik 7. havde åbnet den.

De indledende drøftelser af udkastet fandt sted i en række grupper, hvor man diskuterede de enkelte dele og emner. Den 21. december 1848 blev der nedsat et udvalg på 17 medlemmer, som skulle behandle det samlede udkast nærmere.

En aftale mellem højre og centrum bevirkede, at venstre kun fik 3 af de 17 medlemmer. Centrum fik 9 og højre 5.

Især spørgsmålet om rigsdagsordningen og den almindelige valgret til rigsdagen splittede udvalget. I denne sag deltes udvalget i hele seks mindretal. Fire af mindretallene ville indskrænke den almindelige valgret og venstres medlemmer ville have et etkammersystem.

Det største mindretal på 6 medlemmer fulgte stort set bestemmelserne fra Monrads udkast.

Den kendsgerning, at landet var i krig, kom til at spille en afgørende rolle for valgettens udbredelse. Det var svært at argumentere imod dem, der hævdede, at når mænd var gode nok til at lade sig slå ihjel for fædrelandet, så måtte de også kunne gives stemmeret.

Det endte med et forlig, der gik ud på, at rigsdagen skulle have to kamre: Landsting og Folketing.

Til Folketinget skulle der være »almindelig valgret«. Det var en efter den tids forhold særdeles demokratisk ordning, som udtryktes i grundlovens §35:

»§35. Valgret til Folkethinget har enhver uberygtet Mand, som har indfødsret, naar han har fyldt sit 30te Aar, medmindre han: a) uden at have egen Huusstand staar i privat Tjeneforhold, b) nyder eller har nydt Understøttelse af Fattigvæsenet, som ikke er enten eftergivet eller tilbagebetalt; c) er ude af Raadighed til sit Bo;

d) ikke har havt fast Bopæl i eet Aar i den Valgkreds eller den Stad, hvori han opholder sig paa den Tid, Valget foregaar.«

Landstinget skulle vælges ved indirekte valg og for at være valgbar, skulle kandidaten udover at opfylde valgretsbetingelserne også have en vis formue, og en vis skattebetaling.

Den endelige afstemning i »Den Grundlovgivende Rigsforsamling« fandt sted den 25. maj 1849, og forslaget blev vedtaget med 119 stemmer mod 4.

Den 5. juni 1849 underskrev Frederik 7. »Danmarks Riges Grundlov«.

Den var ved vedtagelsen den mest demokratiske i Europa.

Folkestyret var for folkeligt

Grundlovens fædre havde haft meget idealistiske tanker om folkets ret til at styre, udtrykt ved den almindelige valgret, men mange af dem fortrød, da det viste sig, at flertallet af bønder og arbejdere ikke i tilstrækkelig grad værdsatte de lærde og velhavende, men i stedet tog helt andre hensyn, når de brugte deres stemmeret.

Ude fra kom ovenpå revolutionerne i århundredets begyndelse en konservativ bølge, som gjorde den første tids folkestyre kaotisk. De konservative kræfter arbejdede målbevidst på at indskrænke den frie valgret, og efter Danmarks nederlag i krigen i 1864, hvor Slesvig og Holsten var tabt, lykkedes det i 1866 disse kræfter at få grundloven ændret. Reglerne for valgret til Landstinget blev ændret, så Landstinget var sikret et konservativt flertal.

Denne ændring fik katastrofale følger for det politiske arbejde i Danmark, især efter at folketinget i 1872 fik venstre flertal. Grundloven var i praksis næsten sat ud af kraft, og landet regeredes med provisoriske love.

Konflikten mellem Landsting og Folketing blev først endelig løst med Grundloven af 1953, hvor Landstinget blev afskaffet.

»Folket« var hankøn

Den meget demokratiske og folkelige grundlov fra 1849, med den almindelige valgret til folketinget, var ikke i nutidig forstand folkelig.

Det, der blev kaldt almindelig valgret, gav kun stemmeret til under en sjettedel af befolkningen, og kun halvdelen af dem benyttede den stemmeret.

Kvinder, tyende og fattigfolk havde ikke stemmeret.

Det blev der rådet bod på ved grundlovsrevisionen i 1915, hvor kvinderne fik stemmeret.

Ved samme revision ændredes valgsystemet til det nuværende forholdstalsvalg i stedet for valg i enkeltmandskredse. Det gav en fordeling af mandaterne, som var i langt bedre overensstemmelse med befolkningens anskuelser.

En levedygtig grundlov

Den grundlov, som nu har været grundlaget for det danske folkestyre i 150 år, har vist sig at være særdeles levedygtig.

Af de ca. 100 paragraffer, som den oprindelige lov havde i 1849, eksisterer de 60 endnu uforandret. Det samlede antal paragraffer er blevet sat ned til 89.

Det er bemærkelsesværdigt, når man tænker på, hvor forskelligt vort moderne samfund er fra forrige århundredes Danmark.

Der er to vigtige grunde til, at grundloven har holdt sig så godt.

Den ene er, at det ifølge grundlovens § 88 er meget vanskeligt at ændre den. En grundlovsændring skal vedtages af Folketinget, hvorefter der skal udskrives valg til folketinget. Det nye Folketing skal så også vedtage ændringen, og senest et halvt år efter skal ændringerne underlægges en folkeafstemning. Ved denne skal der være et flertal for ændringen, og dette flertal skal udgøre mindst 40% af samtlige stemmeberettigede. Det er dette sidste krav, man oftest er bekymrede for, skal bremse et eventuelt forsøg på at ændre grundloven.

Det er svært at engagere befolkningen i en grundlovsdebat.

Det er en almindelig opfattelse, at grunden til at stemmedeltagelsen i 1953 var tilstrækkelig stor, var at grundlovsændringen var koblet sammen med en ændring i tronfølge loven, der gjorde den af hele befolkningen højt elskede 12-årige prinsesse Margrethe til Danmarks tronfølger og senere dronning.

Den anden grund til at grundloven blev så tidløs kan være, at den opfyldte de krav til en forfatning, som kejser Napoleon havde formuleret: »En forfatning skal være kort og klar«. Deri ligger selvfølgelig, at en forfatning nok skal give rammer for et samfunds organisering, men at der skal være tilstrækkelig plads for fortolkninger til, at den kan tilpasses sin tid - også når tiderne skifter.

Det næste århundredes Grundlov

Af mange grunde tales der nu hyppigere og hyppigere om en ændring af grundloven. Ikke mindst vort forhold til omverdenen og vores medlemsskab af EU og til dels af NATO, giver anledning til sådanne overvejelser.

Hvornår en grundlovsændring bliver aktuel er ikke let at spå om, men mon ikke det er givet, at en situation, hvor vores nuværende kronprins måtte få først en datter og så en søn, ville kunne trække folket til stemmeurnerne.

I det 21. århundrede kan man ikke lade en yngre søn gå forud for en ældre datter.

Grundloven og Ashøje

Af Elly Mardal

Ashøje

*Du gav os et minde om ungdommens mod
skabte det ry - at du fortsat bestod -
trods sværds slag og mørke i besættelsens tid,
værner du stolt om navnet fra Asernes
strid.*

*Hekse og trolde beskyldes du for -
lidt løse, vel sagnene for os dog står.*

*Kom hid - i som søger i glemselens spor -
giv videre til din næste historiens ord.
Går i lidt sagte en aften ad vejen forbi -
stå et øjeblik stille - lyt til livet i højenes
magi,
det rumler og tordner til skjult melodi -
måske er det kun vor egen fantasi.*

*Her Grundlovens taler og sange de lød -
fra dengang, da kongen med enevælden
brød.*

*De svage, hver mand i det ganske land -
må bruge sin stemme og nu gode forstand -
for retten til livet i hverdagens livsrytme
god.*

*Vi hilser vor frihed - til tale om det vi for-
stod.*

E.M

Der er nu igennem over 127 år blevet holdt grundlovsfester på Ashøje (Asahøje), som højene kaldtes i 1872 - 74.

Det er, hvad jeg har kunnet finde frem til gennem de gamle aviser. Ganske vist var det ikke alt, der på dette tidspunkt blev annonceret med i de gamle konservative

aviser. (Thisted Dagblad, venstre pressen begyndte først at udkomme i 1882). Foreningerne blev da også ved at avertere i den konservative Thisted Amtsavis i mange år fremover.

Hvis de første grundlovsfester først blev holdt på Ashøje fra 1872 kan det eventuelt skyldes, at det var da Niels Andersen Lodahl købte og overtog gården »Lodahl«. Højene havde hans store interesse og straks fra begyndelsen spekulerede han på at lade disse beplante. Gennem kontakten med »Det Thylandske Økonomiske Selskab« fik han gode råd, og lod derigennem skovrider Videbæk forestå beplantningen i 1882 af de ca. 20 tdr land areal omkring højene. Ashøje blev plantet til i 1883 og det hele var helt afsluttet i 1884.

Samtidig var der i Hurup en meget dygtig Lærer ved navnet Kaastrup, som opholdt sig i sognet i årene 1871 - 1875. Lærer Kaastrup var allerede da klar over, at befolkningens kultur kunne højnes ved at arrangere folkelige fester.

Grundlovsfest ved Ashøje 1912.

Om den første Grundlovsfest i 1872 refereres, at der deltog over 200 mennesker. Det var meget fint vejr. Både Højskoleforstander Klavsen og Lærer Kaastrup holdt fine taler for den nu 23 årige grundlov og for Sønderjylland.

Der blev herefter nedsat en komité, som skulle forberede næste års fest på Asahøje, hvorefter forsamlingen spredtes.

Jeg har imidlertid ikke kunnet finde hverken referat eller annonce for 1873.

Derimod er der stor festudfoldelse i jubilæumsåret 1874.

I annoncen står:

Undertegnede indbydere, til Grundlovsfesten ved Asahøje gjøre opmærksom på følgende:

1. Festen begynder kl. 2 eftermiddag.
2. Der betales 8 skilling af hver person til dækning af udgifterne;
3. Når de bestemte taler ere forbi, vil ordet blive frit;
4. Våbenbrødrene bedes om at deltage i festen;
5. Folkesangbøger (Skyttesangbøger) bedes medtage;
6. 3 a. 4 Beværtningstelte ville komme;
7. Der vil blive spist ved sluttet bord;
8. Højene bliver smykkede med flag. Musikken vil spille før talerne.

Den 31. maj 1874.

Thomas Balsby. Saxo Ascanius Christensen. E. Dam.

Fabricius. Fredskild. M. Hjardemaal. P.T. Hjardemaal.

Anders Chr. Jensen Krog. Klavsen. Kaastrup. Søren Chr. Sveigaard.

Ole Thøgersen. Westergaard. Østerbøl.

I Thisted Amts Avis refereres følgende fra denne fest:

Grundlovsfesten på Asahøje var ifølge meddelelse til os, begunstiget af det skønneste vejr, og der havde efter et løst skjøn samlet sig over 1000 mennesker.

Efter at Lærer Kaastrup havde budt forsamlingen velkommen, og pastor Høgh var valgt til ordstyrer, talte Lærer Fredskild for Kongen og Løjtnant Leth for Grundloven.

Derpå talte Gdm. Ole Thøgersen af Helligsø, Kristen Søndergaard af Dragstrup og Lærer Kaastrup.

Efter et hvil på en halv times tid talte hr. Søndergaard igjen, Poulsen-Dahl af Sundby og Friskolelærer S. Olesen fra Morsø.

Efter at således den alvorlige del af festen var forbi indtoges der et fællesmåltid, under hvilket der udbragtes mangfoldige skåler og gaves såvel enstemmige og kvartetsange til bedste.

Ungdommen forlystede sig i en opstillet salon. Unge og gamle vare i den gladeste festlige stemning, så de flagsmykkede Asahøje (Thylands højeste punkt: 304 fod) gjenglød af sang og spøg, til langt ud på natten.

I samme avis fortælles: at den vedholdende tørke i Sydthy begynder at føles hårdt, navnlig på græsvæksten, medens rugsæden også flere steder var standset i væksten, så den vil blive kort i strået. Klagerne begyndte at lyde almindelig, da en velgørende regn endelig faldt torsdag eftermiddag til landmandens almindelige glæde.

Uvist af hvilken grund holdes der både i 1875 og 1876 fælles grundlovsfest i Vestervig.

I 1875 blev det en vellykket grundlovsfest. Deltagerne samledes med Våbenbrødre samt Håndværker og Sygeforsikringen i spidsen for orkestret på festpladsen lidt øst for Vestervig kro. Pladsen var udsmykket med flag og grønt. Fra den oprejste talerstol bød Kjøbmand Bahner velkommen. Blandt de mange sange, der blev sunget var:

I alle de riger og lande. Jyden han er stærk og seig. I Danmark er jeg født, der har jeg hjemme og Danmark dejligst vang og venge.

Blandt talerne var: skolelærer Jensen i Ørum, Smed Hedegaard af Refs. Der var fællesspisning, dans, mange taler og en munter, livlig stemning overalt. Kl. 11 afbrændtes et lille meget vellykket fyrværkeri.

Folketingskandidat holder tale.

Der blev averteret om følgende program for Grundlovsfesten i Vestervig d. 5. juni 1876:

Deltagerne forsamles om eftermiddagen kl. 3 på pladsen foran Rådhuset. Kl. 4. tilkjendegive med 3 kanonskud, at man med musik og våbenbrødre i spidsen begiver sig til festpladsen, hvor talerne bliver holdt og sangene afsunget. Adgangstegnene kan købes på pladsen foran Rådhuset. 25 ører for voksne og 10 ører for børn, som hæftes synligt på brystet.

Det er næsten de samme indbydere som de foregående år der underskriver indbydelsen.

At festen blev knap så godt som ventet, ses af referatet:

På grund af det dårlige vejr, der indtraf på grundlovsdagen, mislykkedes så at sige festen her i Vestervig. Kun ca. 100 mennesker var mødt frem. Man gik som forud bestemt med musik i spidsen fra Rådhuspladsen til festpladsen. Her bød sagfører Abildhauge forsamlingen velkommen, (han var også ordstyrer) og efterat have talt for kongen udbragte han »et leve« for denne. Hvorpå Proprietær Vestergaard »Thaliasminder« talte for grundloven og distriktslæge Mulvad for fædrelandet. Da regnen vedblev at falde i stride strømme, gjorde man en hurtig ende på denne del af festlighederne og søgte tilflugt i kroen, hvor et halvt hundrede mennesker deltog i fællesspisningen. Her holdtes en del taler af for-

skellige, der blev skålet og festet tildels af privat natur. Derefter forlystede man sig med dans og kørsel på karrusellen for nu var det blevet tørvejr. Kl. 11 afbrændtes et meget smukt fyrværkeri.

I 1879 - 1880 var der atter fest på Ashøje med over 1000 deltagere hver gang, men i 1880 - 1884 holdtes grundlovsfesterne i Koldby og Ydby, samt ude på Thyholm.

Det kan vel tænkes, at den nyplantede plantage helst skulle have ro til at gro til. Den store 100-årige Stavnsløvsfest blev ligeledes fejret på Ashøje i 1888 med taler af Etatsråd N. Andersen, Tømrer Hans Jensen og Pastor Riis Lovsan.

Det var jo i en brydningstid, hvor stærke politiske dønninger gik gennem landet - fra provisorietiden og befolkningen var derfor lydhør overfor sådan en fest. En utallig menneskare mødtes på Ashøje.

Det fælles grundlovsmøde for partierne holdtes i Koldby i 1889.

Trods megen eftersøgning er det ikke lykkedes at finde noget om grundlovsfest på Ashøje for grundlovens 50 år.

Derimod holdtes en meget vellykket grundlovsfest på Ashøje i 1905 med taler af indenrigsminister Berg, (Ham med de Bergske blade).

Ligeledes blev der talt af Folketingsmand Carl Hansen fra Vordingborg.

Det oplyses, at over 3000 havde fundet vej til Ashøje, der blev sunget adskillige sange, utallige deltog i den fælles spisning og

Festpladsen på Ashøje.

Pavillionen på Ashøje.

der blev udbragt manges leve for kongen, folket og grundloven. Dansen sluttede sent på natten og der var et fint fyrværkeri ved 11 tiden.

D. 6. juni 1907 ved grundlovsfesten på Ashøje flokkedes 1500 mennesker omkring talerstolen.

Lærer Jensen fra Boddum bød velkommen. Der blev holdt taler af Folketingsmand Moestrup, cand. theol. Lundby og landstingsmand Laust Kristensen, Hurup. Fællesspisningen kostede 1,25.

Dette var Venstres fest.

Lidt senere samme dag holdt de konservative deres egen grundlovsfest i plantagen øst for jernbanen, (Anlægget). Her deltog 550 i arrangementet, der var taler af Oberstløjtnant Rambusch og proprietær la Cour samt pastor Kjærsgaard. Middagen kostede 1.50 og blev holdt på Kroen (Missionshotellet) også her udbragtes manges leve for konge, grundlov og fædreland.

Ved Venstres grundlovsfest d. 5. juni 1909 på Ashøje var der over 2000 tilstede i det fine vejr og ligeså mange spiste ved den afsluttende fest. Blandt talerne var: Lærer Kirkegaard og hmd. Laust Jensen, samt Landstingsmand Laust Kristensen. Man bad folk om at støtte Thylands Højskole med elever, hvis dygtige forstander man netop havde hørt. Der var dans på den nye estrade og aftenen sluttede med fyrværkeri.

Lærer Kirkegaard talte om fortidens hovbønder, hvoraf en del døde på træhesten, så da vi for 60 år siden med grundloven i hånd så morgenrøden lyse over landet, var der kun et ringe begreb om det skete. Den simple mand var blevet adelens lige. Ligeså omtaltes skoleloven af 1899. Højskoleforstander Fuglsang huskede os på at frihed er adel og denne forpligter. Laust Jensen, Bjørnskov, talte om den jyske folkedigter St. St. Blicher, at skønt han en tid var mest stemt for enevoldsmagten. St. St.

Blicher blev senere en ivrig fortaler for friheden. Han stod bl.a. på jødernes side under jødefejden. Vi lever nu under grundloven af 1866, udtalte han til afslutning.

I 1913 efter Niels Andersen Lodahls død solgte enken Petrine Lodahl Ashøje til Chr. Christensen og P. Tandrup, der så igen solgte Ashøje videre til det konservative Folkeparti i 1919. Det har så siden 1919 været ejet af samme.

Ved første verdenskrigs begyndelse i 1914 fortælles i Thisted Amtstidende om Grundlovsfesten på Ashøjene. Venstre var dette år alene om at holde festen hvortil kom over 2000 deltagere.

Her blev der talt af Folketingsmand A.K. Kirkegaard og Lærer Jens Damsgaard. Der var en stor hyldest til alle, og lidt skoser til højrefolkene.

De fleste deltog i fællesspisningen og der var dans og fest for de unge.

Grundloven blev fejret på Ashøje d. 5. juni 1919 med taler af landstingsmand fabrikant Thomsen fra Hjørring. Folketingsmand Frøkjær og redaktør Ravnemose. (Se Lærer Johs. Bundgaards sang på side 31.)

I 1919 blev der ligeledes holdt en stor folkefest på Ashøje 2. pinsedag d. 9. juni, hvor kgl. koncertsanger Peter Cornelius underholdt med sine dejlige sange.

Der var dans på den nye estrade, og et flyverkarrussel opstillet på pladsen.

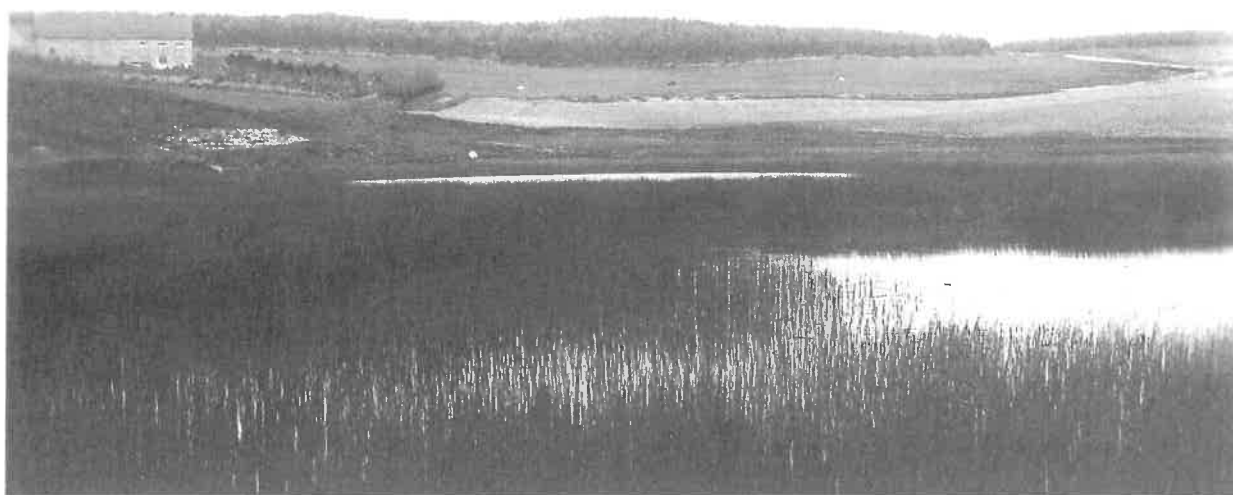
Den 19. juni blev der holdt et kirkeligt sommermøde med højskoleforstander Wedde og biskop Ludwigs.

Ved grundlovsfesten på Ashøje i 1924 var der over 1200 betalende gæster tilstæde. Der blev talt af Gdr. Møller Lidegaard, som udtalte: at for 30 år siden var her nøgne hedebakker og nu er det en af de mest besøgte festpladser i Thy - idyllisk og smuk. Han priste beplantningen. Overalt hvor det sker på hedearealer bliver det til stor glæde for befolkningen.

Telefonen var nu blevet hvermands eje og radioen havde holdt sit begyndende indtog.

Verdenskrigen 1914 - 18 var heldigvis et overstået stykke historie, som de fleste helst ville glemme, dertil var den alt for barsk.

Kong Chr. d. X. var blevet en elsket mo-

Ashøje Plantage. Gammel Vestervigvej til højre.

Til grundlovsfesten i 1919 på Ashøje, skrev Lærer

Johannes Bundgaard i Vestervig følgende sang.

Den kan være skrevet før, men blev trykt til festen:

ASHØJE

Mel: Blev nu til spot dine tusindårs minder

Her på de lyngklædte Ashøjes toppe,
oldtids kæmper skued så vide omkring
så deres snekker på bølgernes hoppe,
som i lystig leg i de dansendes ring.
Her man til Asa Thor blotet og bad,
om held på færden og sejr over fjenden,
her man sin lovsang til Guderne kvad,
når lykken kronede enden.

Mange århundreder svundet er siden,
kæmpehøje gemmer de krigslystne mænd,
der de nu sover så sødt efter striden -
ofte end i harnisk med sværdet ved lænd.
- Ej nu de snekker i Viking går ud -
ej folk nu ofrer til selvgjorte Guder,
sangen nu stiger mod himmelens Gud,
lifligst bag Kristkirkens ruder.

Eggen, som breder sig ud for vort øje,
har vel endnu bakker og dale som før,
Thyland med klitter og fædrenes høje,
bræmmes end af vandenæs sølvernes slør.
Men det har bølgede agre med korn,
som fylder lo og lade, mangel mund mætter,
buttede husdyr med krummede horn -
der eng og græsmarker spætter.

Vester vov-vov undertiden vel brummer,
bag de høje klitter og truende gø'r;
men om den skælder og ryggen høj krummer -
gi'r den guld i mængde, som næppe nok før.
Og ved Limfjordens den venlige strand -
de Thybo helte med de Morsingbo karle*,
leger et boldspil, der vide om land -
forbløffer engelske jarle.

Ja, her på Ashøjes lyngklædte tinder -
fagre syner fryder vort øje og sind.
Nutidens virke og fortidens minder,
skifter uophørlig som sol og vind -
kranset af frugtbare marker hver by,
her op til Ashøje bly og venlig titter.
Herlige Land! Du vort ældgamle Thy -
med dine sandede klitter.

* Her hentydes til det gamle sagn, som bl. a. findes i Thieles: Danmarks Folkesagn, hvori fortælles, at der engang i gamle dage opstod en strid mellem befolkningerne på begge sider af Limfjorden. kampen førtes så heftig, at man fra begge bredder af fjorden kastede vældige sten over mod hinanden.

Sagnet Heltborg skal da have fået navn efter de Helte fra Thy, medens Karby, forhen Karleby, lige overfor på Mors, skal have fået navnet efter de Morsing karle. Endnu den dag i dag skal mange af stenene kunne ses på begge bredder af fjorden, flere endog bære mærker af kæmpernes fingre.

J. Bundgaard

Udsigt over Hurup set fra Ashøje 1973.

nark. Især ved genforeningen i 1920, da over 150.000 deltog. Dengang kongen på sin hvide hest red over den gamle grænse, var der således mange der havde tårer i øjnene.

Også Frøkjær og professor Møller talte ved 75 års festen.

Kl. 10 om aftenen var der et stort fyrværkeri.

Samme dag deltog der 1400 ved grundlovsfesten i »Dalgaard« i Refs.

Ved de konservatives grundlovsfest i 1929 blev der talt af Folketingsmand Holger Ibsen og Landstingsmand Frøkjær. Sydthy Musikorkester spillede ved denne lejlighed.

Adskillige gange har der været opført friluftsteater skuespil på pladsen ved søen på Ashøje. Sct Hansaften 1933 spillede Adjunkt Karl Langballe et uddrag af Hjortens flugt hvortil var mødt over 5000 deltagere der nød den dejlige lune stille sommeraften. Pladsen omkring søen var ideelt med træerne som baggrund.

Sangen: »Du som har sorg i sinde« lød smukt og som afslutning ved det store bål med båltale og sangen » Vi elsker vort land« tonede denne aften stille ud.

100 års grundlovsfesten på Ashøje var en fælles fest for Venstre - konservative - Retsforbundet - De radikale - og socialdemokraterne.

Der blev holdt taler af Dommer Holm, Folketingsmand pastor Evald Christensen, Folketingsmand Ove Kjeldgaard og folketingsmand V. Fibiger.

Kgl skuespiller Adam Poulsen reciterede » Nordens Svaner« ved festens afslutning.

Dette var mit lille bidrag til grundlovens 150 års jubilæum.

Venlig hilsen
Elly Mardal

Kirken må placeres midt i folkets liv

Interview med folkepartiets formand, handelsminister V. Fibiger, i Nationaltidende 23. oktober 1945 om »konservatismens stilling til kirke og skole«

Valgets vigtigste spørgsmål er ganske enkelt - udtaler Det konservative folkepartis formand, handelsminister V. Fibiger - nemlig om Socialdemokratiet og kommunisterne skal få flertal i Danmark og gennemføre socialiseringen efter deres programmer, som ligger meget nær op ad hinanden.

- Vi har jo ellers ikke, fortsatte ministeren - som vi talte med på hans kontor i Handelsministeriet, umiddelbart før han drog ud på sin afsluttende store valgkampagne - været vant til, at Socialdemokratiet trak tingene så skarpt op. Grunden til, at de har gjort det nu ved dette valg, er, at de vil prøve på at konkurrere med kommunisterne.

- Jeg tror nu, at det er forkert af socialdemokraterne, også partimæssig set, thi når de har fået et parti til venstre for sig, der rykker hårdt ind på dem inden for fagforeningerne, kan de jo aldrig klare sig i overbud. For kommunisterne siger bare: »En til!« Med det nye program, Socialdemokratiet har lavet, indeholdende statssocialisering og hvad dermed følger, vil jeg mene, at mange, der hidtil har stemt på Socialdemokratiet uden at være direkte tilknyttet partiet, ikke kan følge med mere.

Hvorfor ikke?

- At den mindre detailhandler, håndværker og næringsdrivende skulle være interesseret i statssocialisme, det er helt udelukket.

Og den private funktionær er ikke interesseret i, at staten bliver den eneste arbejdsgiver. Et frit erhvervsliv byder altid på større muligheder for, at den dygtige kan komme frem.

Disse vælgere vil altså gå til de andre partier?

- Ja, for mig er det en given sag, at Det konservative folkeparti vil få stor tilgang af vælgere fra disse kredse, og det er helt naturligt. Enhver, der har læst Det konservative folkepartis program, vil deraf se, at partiet har placeret sig på en så bred front nu, at den brede mellemstand, hvorpå hele vort samfund bygger, kan finde sig vel tilfreds inden for dets rammer. I det hele taget er tiden efter min opfattelse ikke til at stille skarpe modsætninger op mellem de enkelte klasser. Det konservative folkeparti er et formidlende parti, der vil bygge bro mellem de enkelte klasser i befolkningen.

- I modsætning hertil er Venstre et ensidigt klasseparti. Jeg har i de 25 år, jeg har været rigsdagsmand, altid prøvet på, hvor jeg kunne, at være mægleren og altid set det som min pligt og opgave at virke for samling, samarbejde og sammenhold i folket på tværs af klasseinteresserne.

Hr. Fibiger omtalte ikke, men kunne med god grund i denne forbindelse have nævnt sit eget dygtige, mæglende arbejde i den store landbokommission og andetsteds - en indsats, der vandt almindelig respekt i alle lejre.

De går altså fuldt ud ind for partiets nye program?

- Ja, jeg er såre glad for, at mit parti nu i alles bevidsthed står som partiet i midten,

og at Venstre har placeret sig selv som yderst på højre fløj. Thi jeg tror på, at det med vore anskuelser vil lykkes at skabe det samarbejde, der trænges til mere end nogensinde for at bygge det nye Danmark op. Kan opbygningen af vort land ske i samarbejdets ånd og ikke ved at skærpe klasse modsætningerne, skulle jeg tro, at Danmark har en endog meget smuk fremtid for sig. Tænk på, at vi - i modsætning til snart alle andre lande ude i Europa - har seks årgange ungdom, som står parat til en indsats både hjemme og ude.

- Men når jeg har sagt alt dette om Danmarks økonomiske og politiske forhold, så vil jeg straks i samme åndedræt tilføje, at vi efter min opfattelse slet ikke kan bygge et nyt Danmark op, uden at man regner med Gud. Det kan være udmærket at ville gøre de økonomiske forhold bedre for menneskene. Det ville Hitler også, og det lykkedes også for ham i nogen grad. Men han regnede mennesket for det største og glemte det egentlige. Og dette fører uvægerligt til sammenbrud. Mennesket lever nu en gang ikke af brød alene - og heller ikke af skuespil.

Hvad mener De da, at kristendommen betyder i folkets liv?

- Vi har i disse år erfaret, at de dybeste kræfter henter et folk fra de kristne livsværdier. Jeg og mit parti ønsker, at Danmark vedblivende skal være et kristent land. Den evangelisk-lutherske folkekirke

har gennem århundreder gennemsyret vort folk og derigennem præget dets kultur og moralforestillinger. Kirkens liv er indvævet i folkets liv. Fremtidens Danmark kan jeg ikke tænke mig uden i pagt med vor kirkes ånd og moral. Og endvidere må det siges at være utænkeligt ikke at oplære de barnedøbte i kirkens tro og moral. Ja, jeg kan sige det så stærkt, at samfundet har en uafviselig pligt dertil.

- Ud fra disse betragtninger er det, at jeg såvel som mit parti lægger den største vægt på, at kirken stilles sådan i vort folk, at statens økonomiske støtte til kirken må til i øget omfang, og at kirken placeres midt i folket. Vi lægger overordentlig stor vægt på, at vor skole præges af kristen ånd og moral for at give den kommende slægt noget at bygge på, som kan holde.

Folkepartiets formand siger til sidst:

- Jeg har gerne så stærkt som muligt villet sige dette, fordi det forekommer mig, at det danske folk meget hurtigt har glemt hele besættelsestiden og glemt at takke Gud for det under, der skete, at krigshandlingerne standsede lige foran Danmarks grænse, så vi blev skånet for den ødelæggelse, som så at sige alle lande i Europa er kommet ud for. Og den tak skulle forme sig - ikke som en tak med læberne alene, men - ved at regne med Gud både i det personlige liv og i folkets liv ...

(Lettene redigeret af Villy Dall)

Bidragydere til mindestenen og festskriftet

Dansk Folkeoplysnings Samråds Grundlovspulje

Thisted Amts Avis

Ashøje Selskabet

Hurup Håndværker og Borgerforening

Sydthy Kommune

Hanstholm Kommune

Thisted Kommune

Hvidbjerg Vinduet A/S, Thyholm

Dam Jespersen, Hurup

Nybolig, Hurup

EDC Mæglerne, Hurup

Dantryk, Hurup

Ideal Vinduet A/S, Hurup

Carl Thøgersen A/S, Hurup

Helligsø Teglværk A/S

Thisted Bryghus A/S

Hotel Snedsted Kro

Kaj Nysted, Nørre Vorupør

Jens Chr. Dissing, Hurup

Else og Erik Theill Sørensen, Skive

Anna Østergaard, Thisted

Alex Binneballe, Thisted

Valdemar Mærkedahl, Sundby Thy

Peter Tværgaard, Frøstrup

Willy Mardal, Sønderhaa

Laust Grove Vejlstrop, Boddum

Peter Dahlgaard Jepsen, Hurup

Tage Leegaard, Sønderhaa

Det Konservative Folkeparti, København

Det Konservative Folkeparti, Morsø Kreds

Thylands KU

Det Konservative Folkeparti, Thisted Kreds

Endvidere har der været en del anonyme bidragydere.

Arbejdsgruppen:

Peter Dahlgaard Jepsen, Jens Chr. Dissing, Else Theill Sørensen og Tage Leegaard

takker på vegne af

Ashøje Selskabet og Det Konservative Folkeparti, Thisted Kreds